

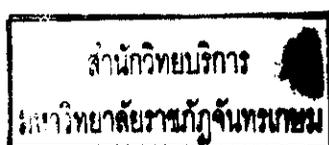

คุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน
ในชุมชนแออัด : กรณีชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร
กรุงเทพมหานคร

พรพิทักษ์ เจตนะ

ใช้เฉพาะในสำนักวิทยบริการเท่านั้น

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
เมษายน 2549

**คุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด :
กรณีชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร
The Quality of Life in Term of Basic Minimum Needs in Crowded Community :
A Case Study of Soi Suea Yai Uthit, Jatujak District Bangkok Metropolitan**

พรพิทักษ์ เจตนะ

**วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
เมษายน 2549
ISBN 974-7790-28-9
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม**

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

คุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด : กรณีชุมชน

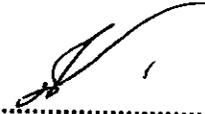
ซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ได้รับการอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง

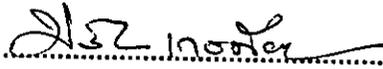
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

วันที่ 17 เดือน เมษายน พ.ศ. 2549

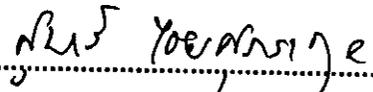
(ดร.นิยม บุญพิคำ)

ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเจตน์ เกษน้อย)

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

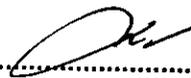
(รองศาสตราจารย์สุมาลี ไชยสุภารากุล)

ประธานสอบ

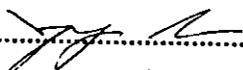
(รองศาสตราจารย์สุมาลี ไชยสุภารากุล)

ประธานสาขา

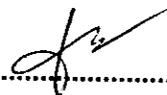
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นาฏสุดา เขมนะสิริ)

กรรมการสอบ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูลสุข กิจรัตน์ภร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

พรพิทักษ์ เจตนะ (2549). คุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด : กรณีชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศเขตจตุจักร กรุงเทพฯ วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การวิจัยและพัฒนาเมือง). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมคณะกรรมการควบคุม : ดร.นิยม บุญพิคำ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเจตน์ เกษน้อย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการก่อเกิด และลักษณะทั่วไปของชุมชน 2) ศึกษาคุณภาพชีวิตของครอบครัวในชุมชนแออัดความจำเป็นพื้นฐานทั้ง 6 ด้าน 14 ตัวชี้วัด โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 ครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและทำ Focus Group โดยเชิญผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน มาให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติร้อยละ

ผลการวิจัย จำนวน 14 ตัวชี้วัด พบว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้จำนวน 2 ตัวชี้วัด และไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้จำนวน 12 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์ คือ 1. ความเพียงพอการใช้น้ำอุปโภคและบริโภค 2. ในวันหยุดและวันสำคัญทางประเพณี สมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี

ตัวชี้วัดที่ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ 1. มีบ้านที่เป็นของตัวเองแต่บุกรุกที่ดินของคนอื่น 2. มีไฟฟ้าใช้แต่ไม่มีมิเตอร์ติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง 3. เด็กแรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตรหรือใบรับรองการเกิด 4. ผู้มีอายุ 15-70 ปีเต็ม มีบัตรประจำตัวประชาชน 5. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 6. การฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย 7. คู่สมรสมีบุตรไม่เกิน 2 คน และสามารถใช้บริการคุมกำเนิด 8. การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น 9. การใช้สิทธิ์เลือกตั้งตามระบบประชาธิปไตย 10. การดื่มสุรา 11. การดื่มเครื่องดื่มมึนเมา 12. การพนัน

ผลการศึกษาชี้ข้อเสนอแนะดังนี้ ครัวเรือนและชุมชนอยากให้เจ้าหน้าที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำ รับทราบปัญหา และหาวิธีการช่วยเหลืออย่างจริงจังเพื่อที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนมีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

Pornpitak Jetana. (2005). The Quality of Life in Term of Basic Minimum Needs in Crowded Community : A Case Study of Soi Sua Yai Utit, Jatujak District, Bangkok. Master Thesis, M.A. (Urban Research and Development). Bangkok : Graduate School, Chandrakasem Rajabhat University. Advisor Committee : Dr. Niyom Boonpikum, Asst. Prof. Prajate Gateno.

This research aimed at : 1. studying the origin and general characters of the community and 2. studying the quality of life in term of basic minimum needs in crowded community, on the 6 fundamental standards of living and 14 indicators. The data of 300 families were collected by questionnaires and five community leaders were interviewed in a focus group. The statistics used in this research was percentage distribution.

The study found that out of the 14 indicators, only 2 indicators met the standard requirement of the quality of life indicators.

These 2 indicators were 1) enough clean water for drinking and using in daily life 2) the members of families have a chance to participate in promotion and maintainance of thai culture on festive days.

Twelve indicators which didn't meet the standard requirement of the quality of life indicators were 1) owning houses but intruding other people's lands 2) having electricity but have no meters. 3) having children from newly born to fifteen years old and being registered properly with birth certificates. 4) 15-70 years old residents have proper identification cards. 5) being safe in lives and assets. 6) having knowledge on the prevention and relieving of public hazards. 7) having more than two children and being able to have birth control as needed. 8) participation in the on maintainance of public places, which have been provided by the state or community. 9) voting according to democratic rights. 10) drinking alcohol. 11) drinking stimulating beverages. 12) gambling

The suggestion of this study was that families in the community needed advices from related officials to solve community's problem and to bring people a better live.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงสำเร็จลุล่วงไปได้ หากไม่ได้รับคำแนะนำอันดีจากท่าน รศ. สุมาลี ไชยศุภรากุล, ผศ.ดร.นาฏสุดา เขมณะสิริ, ดร.นิยม บุญพิคำ ผศ.ประเจตน์ เกษน้อย, ดร.ชัยวัฒน์ หน่อรัตน์ อาจารย์ทิพากร ศรีอุดมศิลป์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี

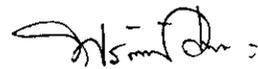
ขอขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการวิจัย และพัฒนาเมืองที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่างๆ ให้แก่ผู้วิจัย อันเป็นความรู้พื้นฐานสำคัญในการศึกษาวิจัย ค้นหาความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ ให้ความคิดเห็น ขอเสนอแนะอันดีซึ่งเป็นประโยชน์ ต่อการสร้างเครื่องมือวิจัย จากคำแนะนำของท่าน ผศ.ดร.อมรา รัตตากร, ผศ.บุญชู โสตา ผศ.อดิพล เปี้ยทอง ที่ท่านกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณชาวชุมชนแออัดซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ทุกท่านและคุณปาริชาติ ฤทธิรงค์ หัวหน้าบ้านเด็กอ่อนเสือใหญ่ มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมฯ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านมาพูดคุย ตอบคำถามของผู้วิจัย ซึ่งให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัย ตลอดเวลาที่เก็บข้อมูลในชุมชน

ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และพี่น้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณแม่ยุพินันท์ เจตนะของผู้วิจัยที่เป็นกำลังใจ และสนับสนุนในการศึกษาของผู้วิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน และน้องๆ ในสาขาการวิชาการวิจัย และพัฒนาเมืองทุกท่านที่ให้กำลังใจ และถามถึงการทำวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัยเสมอมา และงานปาร์ตี้ ที่ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมกิจกรรมกันตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ช่วงเวลาแห่งการศึกษาในสถาบันแห่งนี้ เต็มไปด้วยความสนุกสนาน คละเคล้ากันไปกับความเศร้า และความเหน็ดเหนื่อยอย่างมีอาจลึมเลื่อน

(ว่าที่เรืออากาศตรีพรพิทักษ์ เจตนะ)

17 เมษายน 2549

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญ	(4)
สารบัญตาราง	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
2.วัตถุประสงค์การวิจัย	2
3.ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
4.ขอบเขตของการวิจัย	2
5.ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	2
6.นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษา	4
7.กรอบแนวคิดในการศึกษา	5
8.สมมติฐานในการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
1.แนวคิดเกี่ยวกับครัวเรือน	7
2.แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและชุมชนแออัด	8
3.แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน	9
4.แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง	11
5.แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตกับความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน	13
6.งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	24

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า	
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	27
	1.การกำหนดประชากร และการสุ่มกลุ่มตัว	27
	2.การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	27
	3.การเก็บรวบรวมข้อมูล	27
	4.การจัดการทำ และการวิเคราะห์ข้อมูล	28
	5.เกณฑ์การให้คะแนน	28
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	32
	1.การก่อเกิดและลักษณะทั่วไปของชุมชน	32
	2.คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด	35
	3.การวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง	41
	4.การทำ Focus Group	46
บทที่ 5	สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	50
	1.สรุปผลการศึกษา	50
	2.อภิปรายผล	53
	3.ข้อค้นพบที่หน้าสนใจ	55
	4.ข้อเสนอแนะ	57
	บรรณานุกรม	58
	ภาคผนวก	61
	ภาคผนวก ก.แบบสอบถาม	62
	ภาคผนวก ข.จดหมายขอความอนุเคราะห์	66
	ประวัติย่อของผู้วิจัย	71

สารบัญญัตราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)	13
2.2 ตัวชี้วัด จปฐ.ในเขตเมืองกรุงเทพมหานคร	17
2.3 ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนชุมชนในเขตเมือง และตัวชี้วัด	19
4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือน ในชุมชนแออัดที่เหมาะสม	35
4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือน ในชุมชนแออัด	36
4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ของครัวเรือนในชุมชนแออัด	37
4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมี บุตรได้ตามต้องการของครัวเรือนในชุมชนแออัด	38
4.5 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และ การกำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด	39
4.6 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือน ในชุมชนแออัด	40
4.7 วิเคราะห์ข้อมูล ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัด ที่เหมาะสม	41
4.8 วิเคราะห์ข้อมูล ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือน ในชุมชนแออัด	42
4.9 วิเคราะห์ข้อมูล ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของครัวเรือน ในชุมชนแออัด	43
4.10 วิเคราะห์ข้อมูล ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีบุตร ได้ตามต้องการของครัวเรือนในชุมชนแออัด	44
4.11 วิเคราะห์ข้อมูล ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนด วิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด	45
4.12 วิเคราะห์ข้อมูล ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัด	46

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้พัฒนาประเทศโดยมีแผนระดับประเทศเป็นกรอบชี้้นำในการดำเนินการ นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 แต่แผนพัฒนาฉบับที่ 1-3 (พ.ศ.2504-2509) มุ่งเน้นพัฒนาด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นโดยคาดว่าเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น มาตรฐานการครองชีพของประชาชนจะดีขึ้นแต่การพัฒนาเศรษฐกิจด้านเดียวไม่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น รัฐจึงปรับปรุงเนื้อหาในแผนพัฒนาฉบับที่ 4-7 (พ.ศ.2520-2539) ให้มีเนื้อหาครอบคลุมในด้านการพัฒนาทางสังคม ควบคู่ไปกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยเน้นความสมดุลในการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ การกระจายรายได้ และความเจริญไปสู่ภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจฯ. 2544 : 4) แต่ผลการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 พบว่าในภาคอุตสาหกรรม มีอัตราการขยายตัวสูงกว่าภาคเกษตรกรรม จึงก่อให้เกิดช่องว่างของรายได้ระหว่างภาคอุตสาหกรรม กับภาคเกษตรกรรม ทำให้เกิดการอพยพถ่ายเทของแรงงานจากชนบทสู่เมืองเกิดชุมชนแออัด การว่างงาน การแพร่หลายของโสเภณี การติดยาเสพติด เป็นต้น รัฐจึงได้กำหนดให้แผนพัฒนา ฉบับที่ 8-9 (พ.ศ.2540-2549) มุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางให้ทุกคนได้รับการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ มีภูมิปัญญา ความคิด และจิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนามุ่งให้คนมีความสุขสามารถแข่งขันในกระแสโลกาภิวัตน์ได้แต่ไม่ทิ้งความเป็นไทย โดยปรับเปลี่ยนวิธีการคิดของคนไทย จากความคิดเดิมที่เป็นการแยกส่วนมาเป็นบูรณาการ และเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจฯ. 2545 : 8)

เมือง (Urban หรือ City) เป็นอาณาบริเวณที่มีประชาชนตั้งถิ่นฐานรวมกันอยู่หนาแน่น เป็นชุมชน (Community) ประชากรส่วนใหญ่ไม่ได้มีอาชีพเป็นเกษตรกร แต่มีอาชีพหลากหลาย ทำให้ต้องมารวมกันอยู่ในบริเวณศูนย์กลางหนึ่งเพื่อสะดวกในการติดต่อ ถนนหนทางติดต่อกัน ทั้งภายในเมืองและระหว่างเมืองอื่นที่แตกต่างจากชนบท การอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองเกิดขึ้น เพราะแรงผลัก (Push Factors) ในชนบทอันได้แก่ ความยากจน ไม่มีโอกาสทางเศรษฐกิจ และอื่นๆ (ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. 2539 : 37)

คุณภาพชีวิต (Quality of Life = QOL) เป็นจุดหมายการดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งคุณภาพชีวิตของแต่ละสังคมไม่เหมือนกันดังเช่น คุณภาพชีวิตของสังคมไทย อาจแตกต่างจากคุณภาพชีวิตของสังคมญี่ปุ่น ดังนั้นในการจะบอกได้ว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่นั้นต้องมีการกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของสังคมออกมาให้ชัดเจน (เรณูวรรณ หาญวาทย์. 2540 : 137)

ครัวเรือนในชุมชนชอยเสื่อใหญ่อุทิศ เป็นชุมชนแออัดหนึ่งที่อยู่กรุงเทพมหานครที่ย้ายถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพ และสร้างบ้านเรือนอยู่ในเมืองหลวง เนื่องจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรนำมาแต่ความขาดทุน ไม่สามารถหารรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ และตกอยู่ในวงจรหนี้สินอีก สภาพการณ์ดังกล่าวเป็นแรงผลักดันที่สำคัญให้ชาวชนบทละทิ้งอาชีพเกษตรมุ่งหน้าไปสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดพลเมืองกลุ่มใหม่ในเมืองคือ คนจนเมือง ซึ่งถูกจัดเป็นชนชั้นล่างของสังคมเมือง นำมาสู่คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัดจากลักษณะการดำรงชีวิต ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตที่เป็นอยู่น่าจะให้ภาพที่เป็นองค์ประกอบ และตัวชี้วัดที่สำคัญของคุณภาพชีวิตที่ทำให้ครัวเรือนในชุมชนแออัดสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ อนาคตสามารถนำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาได้ตรงจุด และสอดคล้องกับปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัดให้ดีขึ้นย่อหมายถึงคุณภาพชีวิตสังคมที่ดีด้วย

การวัดระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยใช้ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ซึ่งมีอยู่ในปัจจุบันเป็นเกณฑ์มาตรฐาน โดยที่ความจำเป็นพื้นฐานอย่างน้อยดังต่อไปนี้

1. อาหารดี
2. มีบ้านอาศัย
3. ศึกษาอนามัยถ้วนทั่ว
4. ครอบครัพลอดภัย
5. รายได้ดี
6. มีลูกไม่มาก
7. อยากร่วมพัฒนา
8. พาสู่คุณธรรม
9. บำรุงสิ่งแวดล้อม

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า คุณภาพชีวิตครัวเรือนในชุมชน ควรจะเป็นสิ่งแรกและมีความสำคัญต่อพื้นฐานในการพัฒนาในทุก ๆ ด้านมากที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้องค์ประกอบคุณภาพชีวิตเป็นกรอบในการวิจัยครัวเรือนในชุมชนแออัด ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาโดยใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนเขตเมือง (จปฐ.ในเขตเมือง ของสำนักงานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร ปี 2547) เป็นเกณฑ์ในการวัดคุณภาพชีวิตของผู้อาศัยในชุมชนแออัด โดยพิจารณาวัดแต่ละองค์ประกอบที่บ่งถึงคุณภาพชีวิตออกมาเป็นเชิงปริมาณ เพื่อเป็นแนวทาง

ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพของผู้อาศัยในชุมชนแออัดนี้ โดยหวังว่าอย่างน้อยที่สุดก็จะเป็นข้อมูลพื้นฐานต่อการวางแผน หรือเป็นแนวทางของผู้อาศัยในชุมชนแออัดในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาการก่อเกิด และลักษณะทั่วไปของชุมชน
2. ศึกษาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด

3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงคุณภาพชีวิต และปัญหาความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร
2. ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดในกลุ่มประชากรอื่นๆต่อไป
3. ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาให้บริการ และการจัดการด้านต่างๆ แก่ครัวเรือนในชุมชนแออัดได้ง่าย สะดวก และรวดเร็วยิ่งขึ้น
4. เพื่อเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ด้านคุณภาพชีวิตความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดสำหรับนักวิชาการ ในปัจจุบัน

4. ขอบเขตของการวิจัย

ประเภทการวิจัยคือ การวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพโดยการทำ Focus Group

5. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือประชากรในชุมชนเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด 300 ครัวเรือน และผู้ร่วมในการทำ Focus Group ทั้งหมด 5 คน คือ

1. คุณชาญชัย
2. คุณบุญสืบ
3. คุณขาว
4. คุณอุดมพร

5. คุณบัวไข

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องที่ชุมชนเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำนวน 300 ครอบครัว ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และผู้ร่วมในการทำ Focus Group ทั้งหมด 5 คน ใช้วิธีการเลือกผู้นำชุมชน

6. นิยามศัพท์เฉพาะในการศึกษาครั้งนี้

ชุมชนแออัด หมายถึง ชุมชนที่มีความเป็นอยู่ที่แออัด และความหนาแน่นของที่อยู่อาศัย

ครัวเรือน หมายถึง เป็นหน่วยวัดที่อยู่อาศัยร่วมกัน โดยสมาชิกในที่อยู่อาศัยนี้กินข้าวหม้อเดียวกัน

ชุมชน หมายถึง กลุ่มของครัวเรือนที่อาศัยอยู่รวมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน มีอาชีพคล้ายกัน ศาสนา วัฒนธรรม และความรู้สึกผูกพันกันทางเชื้อชาติ

คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งคุณภาพชีวิตของแต่ละสังคมไม่เหมือนกัน

ความจำเป็นพื้นฐาน หมายถึง ความต้องการหรือสิ่งจำเป็นในการครองชีพ ขั้นต่ำของบุคคล หรือชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านั้นควรจะมี หรือควรจะเป็น เพื่อประชาชนมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขพอสมควร (พออยู่ พอกิน) ในช่วงเวลาหนึ่งๆ หรืออีกนัยหนึ่ง หมายถึง ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นสิ่งชี้วัดหรือเกณฑ์ตรวจสอบคุณภาพชีวิตของประชาชน

ความจำเป็นพื้นฐาน และเครื่องชี้วัดด้านครัวเรือนในชุมชนแออัด มี 6 ด้าน 14 ตัวชี้วัด (จปฐ.ในเขตเมือง ของสำนักงานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร ปี 2547) มีดังนี้

1. ความจำเป็นพื้นฐานด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
 - เครื่องชี้วัดคือ ครัวเรือนในชุมชนมีบ้านที่เป็นของตัวเอง
 - เครื่องชี้วัดคือ ครัวเรือนในชุมชนมีน้ำสะอาดดื่ม น้ำใช้เพียงพอตลอดปี

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนมีไฟฟ้าใช้โดยมิเตอร์ติดตั้งไว้ประจำบ้าน
อย่างถูกต้อง

2. ความจำเป็นพื้นฐานด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานที่จำเป็นแก่การ
ดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนมีเด็กแรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตรหรือใบรับ
รองการเกิดครบทุกคน

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนมีผู้มีอายุ 15-70 ปีเต็ม มีบัตรประจำตัว
ประชาชน

3. ความจำเป็นขั้นพื้นฐานด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนมีความรู้ด้านการป้องกัน และบรรเทา
สาธารณภัย

4. ความจำเป็นพื้นฐานด้านครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลาและจำนวนของ
การมีบุตรได้ตามต้องการ

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนมีคู่สมรสมีบุตรไม่เกิน 2 คน และสามารถ
ใช้บริการคุมกำเนิดได้ตามต้องการ

5. ความจำเป็นพื้นฐานด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่และการ
กำหนดวิถีชีวิตของคราวเรือนในชุมชนแออัด

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชน
สร้างขึ้น

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษา และส่งเสริมวัฒนธรรม
ประเพณี

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งตามระบอบ
ประชาธิปไตย

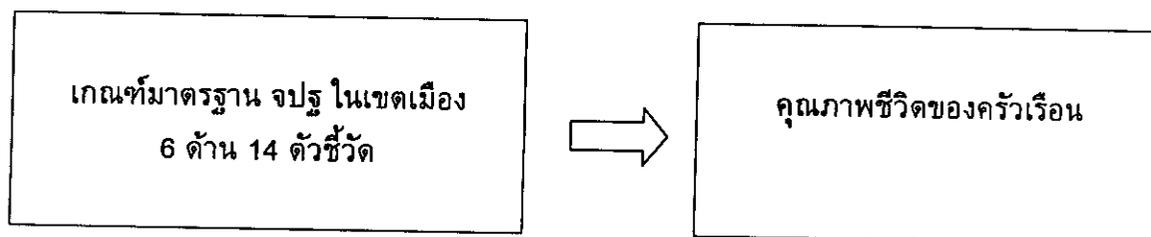
6. ความจำเป็นพื้นฐานด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนมีการดื่มสุรา

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนมีการดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง

เครื่องชีวิตคือ คราวเรือนในชุมชนมีการเล่นการพนัน

7. กรอบแนวคิดในการศึกษา

8. สมมติฐานในการวิจัย

คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัดต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด:กรณีชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวความคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับครัวเรือน
2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและชุมชนแออัด
3. แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง
5. แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตกับความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับครัวเรือน

Douglass (อ้างใน ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, 2539 : 86) อธิบายความหมายของครัวเรือนว่าเป็นหน่วยที่อยู่อาศัยร่วมกัน โดยสมาชิกในที่อยู่อาศัยนี้ "กินข้าวหม้อเดียวกัน"

วิถีชีวิตของคนจนที่สามารถจัดการ และคงอยู่ในความยากจน จะต้องเริ่มต้นด้วยการเข้าใจหน่วยครัวเรือนว่าเป็นสถาบันสำคัญที่จะเชื่อมโยงการผลิตทางเศรษฐกิจ การผลิตซ้ำทางสังคม และการบริโภค ครัวเรือนทำหน้าที่เป็นหน่วยพื้นฐานทางสังคมในการทำงาน 5 อย่างสำหรับบุคคล และการอยู่รอดของเมือง

1. สร้างโอกาสในการหารายได้นอกตลาด
2. เป็นแหล่งรวมรายได้เพื่อสนองความต้องการทั้งหมดของครัวเรือนซึ่งรายได้ที่ไม่แน่นอนจากคนๆ เดียวจัดทำให้ไม่ได้
3. บำรุงรักษาและคงไว้ซึ่งสภาพจิตใจ สังคม และสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุอื่น สำหรับความอยู่รอดของมนุษย์
4. ผลิต และคงไว้ซึ่งที่อยู่ของครัวเรือน ละแวกบ้าน และชุมชน
5. แบ่งปันการได้มาและการกระจายสินค้าและบริการเพื่อการบริโภคขั้นสุดท้าย

การศึกษาของ Jellinek (อ้างใน ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล, 2539 : 86) พบว่า ในชุมชนแออัดที่จาการ์ตา ซึ่งให้เห็นว่าขนาดและองค์ประกอบของครัวเรือนเปลี่ยนไปตามโอกาสในการรวมรายได้ และกิจกรรมร่วมกันในการหารายได้ ความสัมพันธ์ทางสายเลือดเป็นปัจจัยรองในการร่วมตัวเป็นครัวเรือน ดังนั้น ครัวเรือนจึงอาจประกอบด้วยญาติ กลุ่มเพื่อนที่ร่วมงานอยู่ด้วยกัน หรือคนที่ เป็นเพื่อนกับหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกของครัวเรือนมีตั้งแต่ 2-9 คน จะเห็นว่า ครัวเรือนเป็นหน่วยของทรัพยากรร่วมกัน เป็นหน่วยทางสังคมที่ตัดสินใจเกี่ยวกับฐานะ อำนาจ ทรัพย์สินและงาน ระหว่างผู้หญิง ผู้ชาย และระหว่างวัยรุ่น มีความยืดหยุ่นในขนาดและความต่อเนื่อง

2. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและชุมชนแออัด

Hillery (อ้างใน ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. 2539 : 24) อธิบายความหมายของชุมชนว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมซึ่งต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อความอยู่รอดในสภาพแวดล้อม การรวมตัวเป็นกลุ่มนี้ทำกันในพื้นที่ หรืออาณาบริเวณหนึ่ง อาจจะเป็น หมู่บ้าน เมือง นคร หรือมหานคร

ชุมชน หมายถึง สถานที่ซึ่งคนใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ทำมาหากิน เลี้ยงดูบุตรหลานและกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่ในชีวิต ในแง่สังคมวิทยาชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญสามอย่าง คือ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Areas) การปะทะสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) และความผูกพันร่วมกัน (Common Ties)

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแออัดในเรื่องนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั่ว ที่มีความขัดแย้งกัน (อรรพรรณ สุทธางกูร. 2540 : 7) กล่าวคือ

ชั่วที่ 1 แนวคิดมองชุมชนแออัดว่าเป็น “ชุมชนชายขอบ” (Marginal) ของสังคมใหญ่ วัฒนธรรมของชุมชนชายขอบเป็นวัฒนธรรมย่อยของวัฒนธรรมใหญ่ จัดอยู่ในกลุ่ม วัฒนธรรมความยากจน (Culture of Poverty) คือ เป็นวัฒนธรรมที่มีการจัดระเบียบอยู่ในระดับต่ำ ไม่มีประสิทธิภาพในการกำหนดแนวทาง และแบบแผนพฤติกรรมการดำรงชีวิต ขาดความกระตือรือร้น เกียจคร้าน จึงไม่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ มีความหวังจากการช่วยเหลือของผู้อื่น และมีความพอใจที่จะแสวงหาความสุขในช่วงเวลาเฉพาะหน้าเท่านั้น

ชั่วที่ 2 แนวคิดมองชุมชนแออัดว่ามีความสำคัญต่อสังคมใหญ่ เขาสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมเมืองได้จนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมือง มีส่วนทำให้เมืองมีการพัฒนาโดยอาศัยแรงงานเขา และไม่เป็นภาระของสังคมมีวิถีชีวิตควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองชุมชนแออัดจึงเป็นแหล่งของปัจจัยการผลิตสินค้า บริการ และแรงงาน เพื่อเกื้อกูลระบบเศรษฐกิจโดยรวม โดยมีครัวเรือนเป็นหน่วยย่อยของการผลิต ซึ่งต้องอาศัยแรงงานทุกคนของครัวเรือน เพราะลำพังรายได้ของหัวหน้าครัวเรือนนั้นไม่เพียงพอ

การศึกษาของอดิน รพีพัฒน์ (อ้างใน อรรถรรณ สุทธางกูร. 2540 : 7-8) พบว่า คนกลุ่มนี้ ไม่มีความมั่นคงในชีวิตทั้งเรื่องการทำมาหากิน และที่อยู่อาศัย แต่พวกเขาอาศัยความสัมพันธ์ทาง สังคม หรือมิตรภาพ เป็นเครื่องมือในการดำรงอยู่ในสังคมเพื่อสร้างความก้าวหน้า และมั่นคงสำหรับ ตัวเอง นอกจากนี้ภายในชุมชนยังเป็นแหล่งรวมของคนทำงานระดับล่าง เช่น กรรมกร หาบเร่ เป็นต้น และสมพงษ์ พัดบุญ (2527) กล่าวว่า ชุมชนแออัด มีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจเมือง คือผลิต แรงงานราคาถูก สามารถทำได้สารพัดงานที่คนอื่นไม่อยากทำเพราะถือเป็นงานต่ำ ชุมชนแออัด หรือ คนจนเมืองจึงเป็นคนเมืองที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมต่ำ ไม่ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง เร่รอน เช่าบ้าน เคลื่อนย้ายหาสลัมแห่งใหม่เป็นที่พักพิงหลบหนีจากการไล่รื้อ คนกลุ่มนี้ถูกความ เจริญของสังคมเมืองผลักดันให้พวกเขามีแนวโน้มรวมตัวกันเป็นกลุ่มมากขึ้น และมีบทบาทที่แน่นอน ต่อเศรษฐกิจ และสังคมเมืองในปัจจุบัน

อมร นนทสุด (อ้างใน อรรถรรณ สุทธางกูร. 2540 : 8) กล่าวว่าปัจจุบันชุมชนแออัดได้ถูก จัดให้เป็นกลุ่มคนผู้ด้อยโอกาสทางสังคม จำเป็นต้องให้ความสนใจ และดูแลโดยเฉพาะจากรัฐบาล ซึ่งในช่วงแรกนั้นการให้ความช่วยเหลือเป็นการช่วยจริงๆ คือรัฐบาลเป็นฝ่ายให้ และชุมชนเป็นฝ่าย รับ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดการพัฒนา ที่แท้จริง เป็นเพียงการสงเคราะห์มากกว่า เพราะคนมิได้ถูกพัฒนา ฉะนั้นแนวคิดการพัฒนาช่วยเหลือ ชุมชนแออัด จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวทาง และวัตถุประสงค์ เช่น รัฐเป็นผู้กระตุ้น หรือผู้สนับสนุน และชุมชนจะเป็นผู้ริเริ่ม และผู้ทำ โดยใช้องค์กรชุมชนเป็นตัว ประสานงานกับ รัฐบาล หรืองานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างให้ชุมชนมีศักยภาพสามารถยืนได้ด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้ และรู้จักทำกิจกรรมรับรู้ปัญหา รู้จักแก้ปัญหา เพื่อประโยชน์ของตนเอง และหมู่ คณะ หรือยึดหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด

3. แนวคิดเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน

ปัจจัยการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัย

ดาร์ณี ถวิลพิพัฒน์กุล (2539 : 92) ได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญเรื่องที่อยู่ของคนจน เมืองในส่วนที่เกี่ยวกับที่ดิน 5 ข้อ คือ

1. ที่ดินที่คนจนเมืองใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือนมักจะเป็นที่ที่ไม่เหมาะสมที่จะตั้ง ถิ่นฐาน เช่น ที่สูงชัน ที่น้ำท่วมถึง อยู่ใต้ทางด่วนยกระดับ อยู่ใกล้โรงงานหรือที่ทิ้งขยะ
2. รัฐบาลมักจะมองว่าที่ดินส่วนใหญ่ที่คนจนใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ถูกครอบครอง โดยผิดกฎหมาย ดังนั้น จึงทำให้เกิดความไม่มั่นคงในการครอบครองที่ดิน (Insecurity of Tenure) ในระดับสูง การไล่ที่และขู่ว่าจะไล่ที่เป็นของธรรมดาในเมืองใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียง และเอเชียอาคเนย์ รัฐมักจะเข้าข้างเจ้าของที่ดินและนักพัฒนาที่ดินเวลามีกรณีพิพาทเกี่ยวกับการ

ครอบครองที่ดิน ความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยและการครอบครองที่ดินมีผลเสียต่อเนื่อง คือ ทำให้มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานในละแวกบ้านต่ำ

3. รัฐบาลปฏิเสธที่จะช่วยเหลือปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เพื่อให้ที่อยู่อาศัยของคนจนเมืองดีขึ้น เพราะกลัวว่าการกระทำเช่นนั้นจะเป็นการยอมรับว่าการบุกรุกเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย การกระทำเช่นนี้บางครั้งเท่ากับเป็นการปฏิเสธที่จะให้บริการพื้นที่ส่วนใหญ่ของเมืองเลยทีเดียว คนจนจึงต้องช่วยตัวเองในเรื่องนี้ เช่น แอบต่อน้ำต่อไฟจากท่อหรือสายของทางการ หรือมีฉนวนกันก็ต้องต่อจากเพื่อนบ้าน

4. ความไม่เต็มใจของรัฐบาลที่จะรับรู้การจัดตั้งองค์กรชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนยากจนเพื่อหาทางขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการจัดหาบริการขั้นพื้นฐานในเมือง ซึ่งรัฐต้องจัดให้ทุกชุมชนที่ถูกกฎหมาย

5. สภาพเศรษฐกิจของคนจนเมือง ทำให้มีความจำเป็นที่ต้องมีที่อยู่ใจกลางเมือง ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงรายได้ และการทำงานประจำวันได้สูงสุด แต่ที่ตั้งเหล่านี้มักจะเป็นที่ซึ่งมีความไม่มั่นคงในการครอบครองสูงสุด เป็นที่ซึ่งมีการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินอย่างรวดเร็ว และมีความขัดแย้งของการใช้ประโยชน์ที่ดินมากที่สุด ในกรุงเทพมหานคร การพัฒนาที่ดินในศูนย์กลางเมืองได้ขับไล่ให้คนจนไปสู่พื้นที่ชานเมือง และทำให้ต้องใช้เวลาเดินทางไปทำงานและกลับบ้านนานเกินสมควร หลายคนที่ไม่ได้อยู่อาศัยที่ดีขึ้นในชานเมือง ต้องยอมแพ้และย้ายกลับมาอยู่ในชุมชนแออัด ซึ่งสามารถไปทำงานได้สะดวกกว่า

เบรน เจ แอล เบอวีร์ และ แฟรงค์ อี ฮอร์ตัน Brain J.L. Berry and Frank E.Horton (อ้างใน จันทิมา ฉัตรไชยสิทธิกุล. 2529 : 17) เสนอว่า ปัจจัยที่กำหนดการเลือกที่อยู่อาศัยมี 3 ประการ คือ 1) ราคาหรือค่าเช่าที่พักอาศัย 2) ชนิดของที่พักอาศัย 3) ที่ตั้งของที่พักอาศัยรวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชนและที่ตั้งของแหล่งงาน

ปัจจัยทั้งสามประการ มีความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับเหตุผลส่วนตัวในการเลือกที่พักอาศัยของแต่ละบุคคล เช่น จำนวนเงินที่บุคคลพอใจจะจ่ายสำหรับที่อยู่อาศัย ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับรายได้ที่ที่พักอาศัยที่ต้องการขึ้นอยู่กับสถานภาพสมรสและขนาดของครอบครัวหรือวิถีทางในการดำเนินชีวิตซึ่งจะมีผลต่อชนิดของชุมชนที่ต้องการจะอยู่ รวมทั้งระยะทางจากบ้านไปยังแหล่งงานด้วย

เบรน กูดัล Brain Goodal (อ้างใน จันทิมา ฉัตรไชยสิทธิกุล. 2529 : 19) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัย ได้แก่

(1) รายได้ เมื่อรายได้ของผู้อยู่อาศัยมากขึ้นเท่าใด โอกาสของการเลือกชนิดของบ้าน ที่ตั้ง และความพอใจในสิ่งที่ชอบก็จะได้รับการตอบสนองมากขึ้นเท่านั้น

(2) การเข้าถึงแหล่งงาน การกระจายตัวของแหล่งงานอาจมีอิทธิพลต่อการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยของประชากรมากกว่าปัจจัยอื่นๆ ครอบครัวจะต้องพิจารณาระหว่างความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งงานของหัวหน้าครอบครัวกับความเป็นไปได้ในหลายๆ ด้าน เช่น

ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานราคาที่ดินที่เหมาะสม ความต้องการติดต่อกับเมือง สิ่งที่น่าพึงพอใจต่างๆ เป็นต้น

(3) สภาพครอบครัว การมีเด็กอยู่ในครอบครัวมีผลสะท้อนสำคัญต่อการใช้พื้นที่ของครอบครัว ยังมีสัดส่วนของเด็กมากเท่าไร ยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้ต้องการบ้านที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่ในชุมชนไม่หนาแน่นตามชานเมืองมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนั้นบริเวณที่มีโรงเรียนที่มีมาตรฐานด้านการศึกษาตั้งอยู่ด้วย จะเป็นบริเวณที่ได้รับความสนใจในการเลือกเป็นที่ตั้งของที่อยู่อาศัยมากยิ่งขึ้น ส่วนครอบครัวที่ไม่มีเด็กมักชอบความสะดวกสบายในการเข้าถึงสิ่งซึ่งน่าพอใจของเมือง และพอใจในหมู่บ้านที่มีพื้นที่เล็กกว่า ซึ่งตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง

(4) ปัจจัยอื่นๆ การแบ่งแยกผิว เชื้อชาติ และชนชั้น ก็มีผลต่อการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัย เช่นกันนอกจากนั้นในพื้นที่เมืองที่มีการให้บริการสาธารณะที่ไม่เท่าเทียมกัน อาจมีอิทธิพลต่อการเลือกที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะสำหรับกลุ่มผู้มีรายได้สูง

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเป็นเมือง

กฤษ เพิ่มทันจิตต์ (2536 : 72-76) ได้กล่าวถึงการเกิดเมืองโดยใช้ทฤษฎีระบบและกระบวนการ (System and Process Theory) ว่า กระบวนการเกิดเมือง และสภาพเมืองมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของผู้คน และพฤติกรรมของผู้คน ตลอดจนวัฒนธรรม เรื่องพฤติกรรมของคนย่อมเกี่ยวข้องกับกระบวนการต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันเป็นระบบดังนี้

1. กระบวนการทางเศรษฐกิจ (Economic Process) ได้แก่ การแลกเปลี่ยน (Exchange) และสิ่งอำนวยความสะดวก (Utility) และยังเกี่ยวข้องกับอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของสินค้าและบริการสำหรับประชาชน นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับบทบาทของระยะทาง (Role of Distance) ที่เข้ามาอธิบายความสัมพันธ์ของผู้ผลิตและลูกค้า เพราะระยะทางที่ห่างไกลออกไปจากการผลิตย่อมจะมีสินค้าน้อยลง หรือหาได้ยากขึ้น

2. กระบวนการทางสังคม (Social Process) พฤติกรรมของคนมีความแตกต่างกันตามพื้นฐานของสังคม คนจะถูกหล่อหลอมกลมกลืนกลาทางสังคม (socialization) เข้าเป็นแบบแผนของชุมชนใหญ่ รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสังคมจำเป็นต้องพิจารณาถึงสถานภาพของครอบครัว (Family Status) การกีดกันทางสังคม (Social Discrimination) สถานภาพของกลุ่มชนชาติ (Ethnic Status) ในการประกอบเข้าเป็นสังคมเมืองด้วย

3. กระบวนการทางการเมือง (Political Process) เป็นปฏิบัติการเพื่อก่อให้เกิดระบบการเมือง และการรักษาความมั่นคงทางการเมืองไว้ ย่อมมีความจำเป็นต้องบูรณาการลักษณะปัจเจกชนและกลุ่มต่างๆ และมีกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกัน เพื่อป้องกันความขัดแย้งที่

อาจเกิดขึ้น ทั้งยังมีภาระกิจในการกำหนดนโยบายที่จำเป็นเพื่อความสงบสุขของประชาชน เช่น สวัสดิการ การกำหนดแบ่งพื้นที่ใช้สอยในชุมชน (Land-use Zoning)

4. กระบวนการทางจิตวิทยา (Psychological Process) ในกระบวนการทางจิตวิทยาของคน เพื่อรับทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เริ่มจากการรับทราบ (Reception) การรู้ความหมาย (Cognition) การจดจำ (Memory) และการตัดสินใจ (Decision Making) เช่น การที่ผู้คนในชุมชนรับทราบเหตุการณ์ร้ายที่เกิดขึ้น การเรียนรู้กับสภาพแวดล้อมที่เลวร้ายในชุมชนเมือง อันนำไปสู่การผลักดันให้ผู้รับผิดชอบหาทางป้องกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้ทางจิตวิทยายังนำไปสู่การพิจารณาถึงการอพยพเคลื่อนย้ายของคน และเหตุการณ์อื่นๆ ที่จะพิจารณาถึงประเด็นด้านกระบวนการทางเศรษฐกิจล้วนๆ ไม่ได้

คณะอนุกรรมการที่อยู่อาศัย คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2531 : 88) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการอพยพของชาวชนบทเข้าสู่เมือง มีปัจจัยอยู่ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยผลัก (Push Factors) ได้แก่ ภัยธรรมชาติ ความยากจน การไม่ได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย เป็นต้น ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) ได้แก่ ความเจริญทำให้มีโอกาสในการทำงาน การศึกษา ประกอบกับการมีชีวิตแบบเมืองดึงดูดประชาชนในชนบทเข้าสู่ตัวเมือง เนื่องจากผู้อพยพเป็นผู้มีรายได้น้อย มักเป็นแรงงานที่ขาดความชำนาญเฉพาะอย่าง ได้รับการศึกษาน้อย ต้องเลือกเช่าที่อยู่อาศัยราคาถูก หรือบุกรุกที่ว่างเปล่าที่อยู่ใกล้กับตลาดแรงงาน ที่ดินจึงไม่ได้รับการพัฒนา มีการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ไม่มีระบบการระบายสิ่งปฏิกูลที่เหมาะสม ทำให้สภาพที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรม จนกลายเป็นชุมชนแออัดในที่สุด

ดาร์ณี ถวิลพิพัฒน์กุล (2539 : 99-100) ได้กล่าวถึงกระบวนการกลายเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า กระบวนการเป็นเมืองถือว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างหนึ่ง ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสามารถอธิบายกระบวนการเป็นเมืองได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับมหภาค โดยพิจารณาว่า กระบวนการเป็นเมืองเป็นการเติบโตของระบบสังคมจากขนาดเล็กไปสู่ขนาดใหญ่ ในกรณีนี้กระบวนการกลายเป็นเมืองเกิดขึ้นเมื่อมีการแยกย่อย และการผสมผสานหน้าที่ของส่วนต่างๆ ที่ประกอบกันเป็นเมือง ปัญหาที่ตามมาคือ เรื่องของการจัดองค์กรของเมือง ส่วนระดับจุลภาค พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นกับบุคคลที่อพยพจากชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง โดยคาดว่าบุคคลเหล่านี้จะสามารถปรับตัวทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ แรงจูงใจ และอุดมคติ กลุ่มบุคคลที่อพยพเข้ามาเนื่องจากไม่มีทางเลือกจะเป็นกลุ่มที่มีปัญหาหนักที่สุด ในแง่ของการปรับตัวรับวัฒนธรรมใหม่โดยเร็ว (Acculturation) เนื่องจากพวกนี้ยากจน เมื่อเข้ามาอยู่ในเมืองก็มักอยู่ร่วมกับพวกที่เข้ามาอยู่ก่อนแล้วในเมือง จึงอาจถือได้ว่า ชุมชนแออัดเป็น Social Transition Zone ของผู้อพยพเข้ามาในเมือง อยู่อย่างแออัด ทำให้เกิดแหล่งเสื่อมโทรม

5. แนวคิดกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตกับความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน

กระทรวงสาธารณสุข นิยามว่า คุณภาพชีวิต (Quality of Life = QOL) หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งคุณภาพชีวิตของแต่ละสังคมไม่เหมือนกันดังเช่น คุณภาพชีวิตของสังคมไทย อาจแตกต่างจาก คุณภาพชีวิตของสังคมญี่ปุ่น ดังนั้นในการจะบอกได้ว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่นั้นต้องมีการกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของสังคมออกมาให้ชัดเจน

ความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs = BMN) หมายถึง ความต้องการหรือสิ่งจำเป็นในการครองชีพขั้นต่ำของบุคคล ครัวเรือน หรือชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านั้นควรมีหรือควรจะเป็น เพื่อประชาชนมีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขพอสมควร (พออยู่ พอกิน) ในช่วงเวลาหนึ่งๆ หรืออีกนัยหนึ่ง ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นสิ่งชี้วัดหรือเกณฑ์ตรวจสอบคุณภาพชีวิตของบุคคล และครัวเรือน นั้นเอง (เรณูวรรณ หาญวาฤทธิ. (2540 : 137)

เนื้อหาใน จปฐ. แบ่งเป็นหมวด โดยแต่ละหมวดมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน และกำหนดเป้าหมายกำกับไว้จากที่กล่าวมา สังคมเป็นผู้กำหนด จปฐ. ขึ้นในแต่ละช่วงเวลา ดังนั้น จปฐ. ของสังคมไทยย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อเวลาผ่านไป ปัจจุบันความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือนมีทั้งหมด 9 หมวด 37 ตัวชี้วัด และในส่วนเป้าหมายของตัวชี้วัดยังได้มีการปรับให้มีเป้าหมายที่สูงขึ้น (เรณูวรรณ หาญวาฤทธิ. 2540 : 137-140) ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มีทั้งหมด 9 หมวด 37 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่	ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือน	เป้าหมายสุดท้าย	
		แผน 7 พ.ศ.2539 (ร้อยละ)	แผน 6 พ.ศ.2535 (ร้อยละ)
	หมวด 1 อาหารดี		
*1	เด็กแรกเกิดมีน้ำหนัก 3 กิโลกรัมขึ้นไป	70	60
*2	เด็ก 0-5 ปี ไม่ขาดสารอาหารในระดับที่เป็นอันตราย		
	-ระดับ 1	≤10	≤25
	-ระดับ 2	≤1	≤2
	-ระดับ 3	0	0
*3	เด็กอายุ 6-14 ปีได้ กินอาหารถูกต้องครบถ้วน	93	92
*4	คนในครัวเรือนกินอาหารที่ทำให้สุขภาพดีแล้ว	60	-

ตารางที่ 2.1 ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มีทั้งหมด 9 หมวด 37 ตัวชี้วัด (ต่อ)

ตัว ชี้ วัด ที่	ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือน	เป้าหมายสุดท้าย	
		แผน 7 พ.ศ.2539 (ร้อยละ)	แผน 6 พ.ศ.2535 (ร้อยละ)
*5	ครัวเรือนได้กินอาหารควบคุมที่มีฉลาก อย. หมวด 2 มีบ้านอาศัย	75	-
*6	คนในครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยที่มีสภาพคงทนถาวรอย่างน้อย 5 ปี	90	84
*7	คนในครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือน และบริเวณบ้านเรียบร้อย	90	60
*8	คนในครัวเรือนมีการใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล	95	75
*9	คนในครัวเรือนมีน้ำสะอาดดื่มตลอดปี (5 ลิตร/คน/วัน)	95	95
*10	คนในครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากสิ่งรบกวนที่เป็นอันตราย หมวด 3 ศึกษาอนามัยถ้วนทั่ว	80	-
*11	หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด โดยมีการตรวจสุขภาพ และฉีดวัคซีนครบตามกำหนด	75	70
*12	หญิงตั้งครรภ์ได้รับการบริการทำคลอด และการดูแลหลังคลอดจาก แพทย์พยาบาล ผดุงครรภ์ หรือผดุงครรภ์โบราณที่ ผ่านการอบรมแล้ว	80	70
*13	เด็ก 0-1 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามเกณฑ์อายุ	95	90
*14	เด็กวัยประถมได้รับการฉีดวัคซีนครบตามเกณฑ์อายุ	99	90
*15	คนในครัวเรือนที่มีอายุ >14 ปี มีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์	80	-
*16	คนในครัวเรือนที่มีอายุ >14 ปี รู้จักวิธีป้องกันโรคเอดส์	80	-
17	เด็ก 3-6 ปี ทุกคนได้รับการเลี้ยงดู และเตรียมความพร้อม ก่อนวัยเรียน	60	-
18	เด็กอายุครบตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้เข้าเรียน ภาคบังคับ	99	99
19	เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับได้เข้าศึกษาต่อระดับมัธยม ศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	73	-

ตารางที่ 2.1 ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มีทั้งหมด 9 หมวด 37 ตัวชี้วัด (ต่อ)

ตัว ชี้ วัด ที่	ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือน	เป้าหมายสุดท้าย	
		แผน 7 พ.ศ.2539 (ร้อยละ)	แผน 6 พ.ศ.2535 (ร้อยละ)
20	เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ และไม่ได้ศึกษาต่อ ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ	80	-
21	คนในครัวเรือน อายุ 14-50 ปี อ่านออก เขียนได้	99	95
*22	คนในครัวเรือนได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ อย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง	85	85
หมวด 4 ครอบครัพลอดภัย			
23	คนในครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน	100	มี
*24	คนในครัวเรือนมีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	60	-
หมวด 5 รายได้ดี			
25	คนในครัวเรือนมีการประกอบอาชีพ และมีรายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่าคนละ 15,000 บาท/ปี	70	-
หมวด 6 มีลูกไม่มาก			
*26	คู่สมรสที่ภรรยาอายุ 15-44 ปี ใช้บริการคุมกำเนิด	77	-
*27	คู่สมรสที่ภรรยาอายุ 15-44 ปี มีลูกไม่เกิน 2 คน	75	75
หมวด 7 อยากร่วมพัฒนา			
*28	คนในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน อย่างน้อย 1 กลุ่ม	60	50
29	คนในครัวเรือนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งด้วยความบริสุทธิ์ใจ	90	50
30	คนในครัวเรือนเข้าร่วมในการบำรุงสาธารณสมบัติ และกิจกรรมพัฒนา	80	เข้าร่วม

ตารางที่ 2.1 ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มีทั้งหมด 9 หมวด 37 ตัวชี้วัด (ต่อ)

ตัวชี้วัดที่	ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือน	เป้าหมายสุดท้าย	
		แผน 7 พ.ศ.2539 (ร้อยละ)	แผน 6 พ.ศ.2535 (ร้อยละ)
	หมวด 8 พาสู่คุณธรรม		
31	คนในครัวเรือนที่อายุ 7 ปีขึ้นไป ได้ปฏิบัติศาสนกิจอย่างน้อย สัปดาห์ละครั้ง	90	90
*32	คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	90	-
*33	คนในครัวเรือนไม่ติดบุหรี่	90	-
34	คนในครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมตามประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ประจำท้องถิ่น	90	-
*35	คนอายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป ได้รับการดูแลจากคนในครัวเรือน หรือชุมชนหรือสถาบันอื่นๆ	90	-
	หมวด 9 บำรุงสิ่งแวดล้อม		
36	คนในครัวเรือนได้เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ	90	-
*37	คนในครัวเรือนได้เข้าร่วมกิจกรรมป้องกัน และควบคุมสิ่งแวดล้อม	90	-

จาก จปฐ. ทั้ง 37 ตัวชี้วัด จะเห็นว่าคุณภาพชีวิตครอบคลุมทั้งในด้านสุขภาพ การศึกษา การเป็นอยู่เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ถ้าบรรลุเกณฑ์ จปฐ. ทั้ง 37 ข้อ นับได้ว่าบรรลุการมีคุณภาพชีวิตที่ดีถ้าบรรลุเฉพาะข้อที่มีเครื่องหมาย * จำนวน 24 ข้อถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการมีสุขภาพดีถ้วนหน้า (HFA)

ดังนั้น ย่อมสรุปได้ว่าสุขภาพดีถ้วนหน้า (HFA) เป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพชีวิตของประชาชน (QOL)

การกำหนดเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเพื่อใช้ในการวัดว่าแต่ละครัวเรือนควรมีอย่างน้อยในขั้นต่ำของเกณฑ์ชี้วัดเป้าหมายนั้นๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ปกติจะกำหนด 5 ปี ตามระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงจะถือว่ามีคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์

ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือนในเขตเมืองตามเกณฑ์ จปฐ.ในเขตเมือง ของสำนักงานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร ปี 2547 ซึ่งมีตัวชี้วัด และเกณฑ์ชี้วัดเป้าหมายดังแสดงในตารางที่ 2.2 ดังนี้

ตารางที่ 2.2 ตัวชี้วัด จปฐ. ในเขตเมืองกรุงเทพมหานคร ปี 2547

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย / ร้อยละ
หมวดที่ 1 สุขภาพดี (11 ตัวชี้วัด)	
1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด	100
2. แม่ที่คลอดลูกได้รับการทำคลอดและการดูแลหลังคลอด	100
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม	100
4. เด็กแรกเกิดถึง 1 ปีเต็ม ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ	100
5. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างเดียวอย่างน้อย 4 เดือนแรกติดต่อกัน	90
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ได้กินอาหารอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	100
7. เด็กอายุ 6-15 ปี ได้กินอาหารอย่างถูกต้องครบถ้วน	100
8. เด็กอายุ 6-12 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ	100
9. ทุกคนในครัวเรือนได้กินอาหารที่มีคุณภาพ ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน	90
10. คนในครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม	100
11. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	30
หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย (8 ตัวชี้วัด)	
12. ครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และบ้านมีสภาพคงทนถาวร	100
13. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี	95
14. ครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี	95
15. ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ	95
16. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากเสียง ความสั่นสะเทือน ฝุ่นละออง กลิ่นเหม็นหรือมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ขยะ และสารพิษ	100
17. ครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี	100
18. ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	100
19. ครอบครัวมีความอบอุ่น	100

ตารางที่ 2.2 ตัวชี้วัด จปฐ. ในเขตเมืองกรุงเทพมหานคร ปี 2547 (ต่อ)

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย / ร้อยละ
หมวดที่ 3 ผักใฝ่การศึกษา (6 ตัวชี้วัด)	
20. เด็กอายุ 3-5 ปีเต็ม ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน	100
21. เด็กอายุ 6-15 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี	100
22. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	50
23. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และไม่ได้เรียนต่อได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ	80
24. คนอายุ 15-60 ปีเต็ม อ่านออกและเขียนภาษาไทยได้	100
25. คนในครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง	100
หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า (3 ตัวชี้วัด)	
26. คนอายุ 18-60 ปีเต็ม มีการประกอบอาชีพและมีรายได้	80
27. คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาทต่อปี	70
28. ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน	60
หมวดที่ 5 plugged ค่านิยมไทย (5 ตัวชี้วัด)	
29. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา	100
30. คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่	50
31. คนอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปทุกคนไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา	100
32. คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	100
33. คนพิการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน	100
หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา (4 ตัวชี้วัด)	
34. ครัวเรือนมีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล	90
35. ครัวเรือนมีคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชน	30
36. ครัวเรือนมีคนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน	100
37. คนที่มีสิทธิ์ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง	100

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) คือข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นของคนในครัวเรือนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่าคนควรจะมีคุณภาพชีวิตในเรื่องนั้นๆ อย่างไร ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อมีชีวิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

การกำหนดเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐานเพื่อใช้ในการชี้วัดว่าคนในแต่ละครัวเรือนควรมีคุณภาพชีวิตขั้นต่ำในเรื่องนั้นๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงจะถือว่ามีความคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้กำหนดความจำเป็นพื้นฐาน องค์ประกอบ จปฐ. และตัวชี้วัด เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประกอบในการวัดแต่ละครัวเรือน และชุมชนว่ามีคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในเขตเมือง ดังแสดงในตารางที่ 2.3 ดังนี้

ตาราง 2.3 ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน ชุมชนในเขตเมือง และตัวชี้วัด

ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ จปฐ.	ตัวชี้วัด
1. ประชาชนได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอ กับความต้องการของร่างกาย	1. เด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี มีน้ำหนักปกติ 2. เด็กอายุ 5-15 ปีเต็ม มีน้ำหนักตามมาตรฐาน 3. เด็กมีอายุไม่เกิน 1 ปี มีน้ำหนักแรกเกิดถึง 3,000 กรัม	1. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปีเต็ม ได้รับการเฝ้าระวังทางโภชนาการและไม่มีการขาดสารอาหารในระดับเป็นอันตรายต่อสุขภาพ 2. เด็กอายุตั้งแต่ 5-15 ปีเต็ม ได้รับสารอาหารครบถ้วนตามความต้องการของร่างกาย 3. หญิงมีครรภ์ได้บริโภคอาหารอย่างถูกต้องเพียงพอ ซึ่งมีผลทำให้เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักถึง 3,000 กรัม
2. ประชาชนมีที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม	1. บ้านที่เป็นของตัวเอง 2. บ้านที่จัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ 3. บ้านที่มีส้วมถูกสุขลักษณะ	4. บ้านที่เป็นของตัวเองและสภาพของบ้านมีความคงทน 5. ครอบครัวมีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านเรือนให้เป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ

ตาราง 2.3 ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน ชุมชนในเขตเมือง และตัวชี้วัด (ต่อ)

ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ จปฐ.	ตัวชี้วัด
	<p>4. ครอบครัวยังมีน้ำสะอาดดื่มตลอดปี</p> <p>5. ครอบครัวยังมีไฟฟ้าใช้</p>	<p>6. ครอบครัวยังมีสุขลักษณะ</p> <p>7. ครอบครัวยังมีน้ำสะอาดดื่มเพียงพอตลอดปี (2 ลิตร/คน/วัน)</p> <p>8. ครอบครัวยังมีน้ำใช้สะอาดเพียงพอตลอดปี</p> <p>9. ชุมชนมีการดำเนินการด้านความสะอาด</p> <p>10. สภาพชุมชนโดยทั่วไปสะอาดเรียบร้อย</p> <p>11. ทางเดินเท้าหลักในชุมชน ก.เพียงพอกับการใช้ประโยชน์ ข.มีสภาพเหมาะสมต่อการสัญจรไปมา ค.มีไฟฟ้าแสงสว่างเพียงพอแก่การใช้ทางเท้าได้อย่างปลอดภัย</p> <p>12. ครอบครัวยังในชุมชนมีไฟฟ้าใช้อย่างถูกต้อง</p> <p>13. ทางระบายน้ำหลักในชุมชนมีเพียงพอแก่การป้องกันน้ำท่วม</p> <p>14. มีสถานที่ที่จัดไว้ในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกาย</p>

ตาราง 2.3 ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน ชุมชนในเขตเมือง และตัวชี้วัด (ต่อ)

ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ จปฐ.	ตัวชี้วัด
<p>3. ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการสังคม ขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. หญิงมีครรภ์ได้ไปฝากและตรวจครรภ์ครบ 2. แม่ที่คลอดลูกในรอบปีที่ผ่านมาได้คลอดโดยแพทย์พยาบาลผดุงครรภ์หรือหมอดำแยที่ผ่านการอบรม 3. แม่ที่คลอดลูกในรอบปีที่ผ่านมาได้รับการดูแลหลังคลอดโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขภายใน 6 สัปดาห์ 4. เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนต่างๆครบตามเกณฑ์อายุ 5. เด็กแรกเกิดถึง 15 ปีเต็มมีสูติบัตรหรือใบรับรองการเกิด 6. เด็กอายุแรกเกิดถึง 6 ปีเต็มได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม 7. เด็กอายุ 6-15 ปีเต็มได้เรียนชั้นประถมศึกษา 8. คนอายุ 14-15 ปี อ่านออกและเขียนได้ 9. ผู้ทุพพลภาพหรือพิการได้รับการดูแลช่วยเหลือและไม่ถูกทอดทิ้ง 	<ol style="list-style-type: none"> 15. ชุมชนไม่มีเหตุรำคาญที่อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ 16. หญิงมีครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด 17. หญิงมีครรภ์ได้รับบริการทำคลอด และการดูแลหลังคลอด 18. เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปีได้รับวัคซีนป้องกันวัณโรค โรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก โปลิโอ และหัดครบตามเกณฑ์อายุ 19. เด็กแรกเกิดถึง 15 ปีเต็มมีสูติบัตร หรือใบรับรองการเกิดครบทุกคน 20. เด็กแรกเกิดถึง 6 ปีเต็มได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม 21. เด็กวัยประถมศึกษา (6-15 ปี) ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ 22. เด็กวัยประถมศึกษา (6-15 ปี) ไม่ถูกใช้แรงงานจนเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาและสุขภาพอนามัย 23. ผู้มีอายุ 15-70 ปีเต็ม มีบัตรประจำตัวประชาชน 24. ประชาชนอายุ 14-15 ปีอ่านออกเขียนได้

ตาราง 2.3 ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน ชุมชนในเขตเมือง และตัวชี้วัด (ต่อ)

ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ จปฐ.	ตัวชี้วัด
4. ประชาชนความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	<p>10. ครอบครัวได้รับข่าวสารครบทั้ง 6 เรื่องดังกล่าวอย่างน้อยเดือนละครั้ง</p> <p>1. ชุมชนไม่มีการปล้นทรัพย์โจรกรรม ช่มชู้น ฆ่ากันตายหรืออาชญากรรมต่างๆ</p>	<p>25. ผู้ทุพพลภาพหรือพิการได้รับการดูแลช่วยเหลือและไม่ถูกทอดทิ้ง</p> <p>26. คนที่อายุ 60 ปีขึ้นไปไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้และมีผู้ดูแล</p> <p>27. ครอบครัวได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ อาหารการกิน สุขภาพอนามัย กฎหมายชาวบ้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยและข่าวสารบ้านเมืองครบทุกเรื่องอย่างน้อยเดือนละครั้ง</p> <p>28. ประชาชนปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน</p> <p>29. ประชาชนมีความรู้ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย</p> <p>30. ชุมชนมีอุปกรณ์ดับเพลิงเพียงพอและใช้การได้</p>
5. ประชาชนมีอาชีพมั่นคงและมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต	<p>1. คนอายุระหว่าง 14-25 ปีที่ไม่ได้เรียนต่อและได้รับการฝึกอาชีพ</p> <p>2. ครอบครัวที่มีรายได้มากกว่า 2,000 บาทต่อเดือน</p>	<p>31. ประชาชนอายุ 14-25 ปีที่ไม่ได้เรียนต่อ ได้รับการฝึกอาชีพเพิ่มเติมรายได้</p> <p>32. ประชาชนวัยทำงาน(14-60 ปี) ที่ไม่อยู่ระหว่างศึกษาต่อมีอาชีพมีรายได้</p> <p>33. ครอบครัวมีรายได้เพียงพอกับการใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำรงชีวิต</p>

ตาราง 2.3 ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน ชุมชนในเขตเมือง และตัวชี้วัด (ต่อ)

ความจำเป็นพื้นฐาน	องค์ประกอบ จปฐ.	ตัวชี้วัด
6. ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลาและจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการ	1. คู่สมรสใช้บริการคุมกำเนิด	34. คู่สมรสมีบุตรไม่เกิน 2 คน และสามารถใช้บริการคุมกำเนิดได้ตามต้องการ
7. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองและชุมชน	1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง 2. ประชาชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติ 3. ประชาชนร่วมกันบำรุงรักษาวัฒนธรรม 4. มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	35. ครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 36. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง 37. ประชาชนช่วยกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้น 38. ประชาชนร่วมกันบำรุงรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี 39. ประชาชนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 40. ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย
8. ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น	1. ประชาชนมีความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน 2. ประชาชนปฏิบัติศาสนกิจทุกคนเดือนละครั้ง 3. ประชาชนไม่เล่นการพนันและไม่ติดสุราหรือสิ่งเสพติดอื่นๆ	41. ในชุมชนมีความสามัคคีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน 42. บุคคลในครอบครัวมีการปฏิบัติศาสนกิจอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง 43. บุคคลในครอบครัวไม่เล่นการพนันและไม่ติดสุราหรือสิ่งเสพติดอื่นๆจนก่อให้เกิดความเดือดร้อน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิรันดร์ สุรัสวดี (2539 : บทคัดย่อ) ศึกษาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี ตัวอย่างในการศึกษาประกอบด้วยสมาชิกของครัวเรือน 12 ครัวเรือน พบว่า

1. ลักษณะทั่วไปของประชาชน เป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีภูมิสำเนาเป็นคนอุบลราชธานี ส่วนใหญ่มีลักษณะที่พักอาศัยเป็นบ้านเดี่ยวและเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ส่วนผู้มีงานทำเป็นผู้ที่เป็นหัวหน้าครอบครัว

2. ระดับคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจ ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง โดยพิจารณาจากองค์ประกอบ ได้แก่ ทรัพย์สิน อาชีพ และ ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งแจกแจงรายละเอียด ได้ดังนี้

2.1 ด้านทรัพย์สิน ปรากฏว่าคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยการประเมินจากทรัพย์สินอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยมีปัจจัยสำคัญ เช่น ลักษณะที่อยู่อาศัย ที่ดิน เครื่องอำนวยความสะดวกและยานพาหนะ เป็นต้น

2.2 ด้านอาชีพ จากการศึกษาปรากฏว่า ระดับคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับด้านอาชีพอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ซึ่งปัจจัยต่างๆ ได้แก่อาชีพหลัก อาชีพเสริม อาชีพเสี่ยง ความมั่นคงในอาชีพ การเปลี่ยนงาน เป็นต้น

2.3 ฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี จากการศึกษาปรากฏว่าฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับค่อนข้างสูง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็นตัวชี้วัดระดับคุณภาพชีวิต เช่น รายได้ รายจ่าย เงินออมและหนี้สิน

โยเซย์กิ กากาฮาชิ (อ้างใน วิชัย รูปขำดี, 2538 : 46) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตในประเทศไทย การวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้เก็บรวบรวมสถิติข้อมูลจากจังหวัดต่างๆ 70 จังหวัด มาวิเคราะห์ตามปัจจัย 15 ปัจจัยที่กำหนดขึ้น คือ ปัจจัยทางด้านองค์ประกอบทั่วไป การบริการของชุมชน ศาสนา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม อุบัติเหตุทางจราจร ภาวะเจริญพันธ์ การใช้แรงงานเด็ก ความเป็นอุตสาหกรรม การคมนาคม การศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาวะการเกิดอาชญากรรม การเคลื่อนย้ายทางประชากร ผู้สูงอายุ และสุขภาพอนามัย เมื่อนำปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มาหาค่าแบ่งชี้ว่า จังหวัดใดมีค่าดัชนีสูงสุด-ต่ำสุด ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตสูงนั้นมักจะรายได้ของประชากรสูง เป็นเมืองที่เจริญ หรือเป็นเมืองตากอากาศ เป็นต้น ส่วนจังหวัดที่มีดัชนีคุณภาพชีวิตต่ำ มักจะเป็นจังหวัดที่มีสภาพแวดล้อมไม่ดีมีภาวะการเจริญพันธ์สูงและมีการศึกษาต่ำ เป็นต้น

ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ (2537 : 4-36) ศึกษาชุมชนแออัดวัดญวนสะพานขาวในช่วงปี พ.ศ.2511-2513 พบว่าลักษณะทางกายภาพของบ้านมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย เช่น

- 1) การมีรั้วสูงกั้นรอบบริเวณบ้าน
- 2) ทำให้คนในแต่ละบ้านแยกตัวจากคนบ้านอื่นคนในแต่ละบ้านจะคบหาสมาคมกับคนในบ้านตนเองเท่านั้น
- 3) ขาดความมั่นคงในการทำงาน
- 4) รายได้
- 5) ไม่มีโอกาสแสวงหาความก้าวหน้าในอาชีพหรือการเลื่อนฐานะได้มากนัก เช่น อาชีพช่างกระเบื้อง ความชำนาญ
- 6) การเปลี่ยนนายจ้างจะทำให้ได้ค่าจ้างสูงขึ้น แต่ยิ่งอัตราค่าจ้างสูงขึ้นเท่าใด โอกาสในการหางานทำได้ก็ยากขึ้นเท่านั้น

ผู้ที่อาศัยในสลัมแห่งนี้ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพกรรมกร (25%) พ่อค้า แม่ค้า หาบเร่ แผงลอย (23%) และช่าง (23%) รายได้แต่ละคนมีรายได้โดยประมาณ กรรมกรระหว่างเดือนละ 400 บาท ถึงเดือนละ 800 บาท พ่อค้า แม่ค้า หาบเร่ แผงลอยระหว่างเดือนละ 200 บาท ถึงเดือนละ 900 บาท สำหรับช่างระหว่างเดือนละ 300 บาท ถึงเดือนละ 1,600 บาท รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนอยู่ระหว่าง 800 บาท ถึง 1,400 บาทต่อเดือน

ด้วยชีวิตขาดความมั่นคงในหลายด้าน คนในชุมชนแออัดจะใช้มิตรภาพเป็นเครื่องมือสร้างความก้าวหน้า และความมั่นคงในชีวิต ซึ่งเพื่อนที่ดีจะมีคุณลักษณะที่สำคัญคือ ต้องไปมาหาสู่กันบ่อยๆ ช่วยหางานให้เพื่อนยามตกงาน และให้เพื่อนยืมเงินเมื่อเพื่อนต้องการ

ความสัมพันธ์ภายในชุมชนตรอกใต้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างลูกพี่ และลูกน้อง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ตามระบบอุปถัมภ์ (patron-client relations) ผู้ที่เป็นลูกพี่ให้ความอุปถัมภ์ผู้อื่นได้ ต้องเป็นผู้มีความพร้อม 2 ประการ คือ ทรัพย์ากร และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต้องเป็นคนที่มีความระมัดระวังสูง ต้องรักเหลื่อมศักดิ์ศรียิ่งกว่าทรัพย์สิน ต้องรักพรรคพวกลูกน้องมากกว่าคนอื่น

มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (2533 : 30-45) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานนอกระบบ ในชุมชนแออัดกับระบบเศรษฐกิจการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีอาชีพเก็บและรับซื้อของเก่าในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้ประกอบอาชีพนี้มีทั้งเพศชายและหญิง อายุกระจายในทุกช่วงวัยส่วนใหญ่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่4 อพยพมาจากต่างจังหวัดในเขตภาคกลางมากที่สุดเพื่อเข้ามาหางานทำส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในที่บุกรุก บางส่วนอาศัยอยู่ใต้สะพานและกึ่งเร่ร่อน ลักษณะอาชีพส่วนใหญ่ทั้งเก็บและรับซื้อของเก่ามีบางส่วนที่เก็บของเก่าอย่างเดียว ซึ่งเป็นกลุ่มที่รายได้ต่ำกว่ากลุ่มอื่น ก่อนเข้ามาทำอาชีพเก็บของเก่านี้ส่วนใหญ่จะทำอาชีพรับจ้างตามแหล่ง

ก่อสร้าง เนื่องจากเห็นว่าอาชีพนี้ทำรายได้ดีกว่าอาชีพเดิมเป็นอาชีพอิสระ ไม่มีนายจ้าง อาชีพเก็บของเก่านี้ใช้เวลาในการทำงาน 7-9 ชั่วโมง/วัน

โสภา (ชูพิกุลชัย) ชปิลมันน์ และคนอื่นๆ (2534 : 5-8) ศึกษารูปแบบของชุมชนที่พึ่งปรารถนาของผู้อาศัยในชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้อาศัยในชุมชนแออัดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพมาจากชนบทเพื่อมาหางานทำในกรุงเทพฯ เนื่องจากเข้าใจ/เชื่อว่าการมาอยู่ในกรุงเทพฯ จะมีโอกาสมีที่ทำกินดีกว่า สามารถมีบ้านเป็นของตนเองปลูกในที่ดินเช่าอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวไม่เกิน 6 คน มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย แต่ไม่มีเงินเก็บออม มักจะมีปัญหาภายในครอบครัว เช่น ไม่มีเงินส่งลูกเรียนหนังสือ ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว เป็นต้นอันเป็นชนวนให้ครอบครัวเกิดความแตกแยก ขาดความอบอุ่น รวมทั้งยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่ไม่ปลอดภัย เช่น การฉกชิงวิ่งราว โจรกรรมทรัพย์สิน เป็นต้น ทำให้อยู่กันอย่างหวาดระแวงขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลต่อสุขภาพจิตของคนในชุมชน ดังนั้นสภาพชุมชนที่พึ่งปรารถนาจึงต้องเริ่มต้นจากการมีครอบครัวที่พึ่งปรารถนา แล้วพัฒนาไปสู่ชุมชนที่พึ่งปรารถนา โดยการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว และชุมชนด้วยความร่วมมือ สนับสนุนช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชน

สมศักดิ์ อุปพันธ์ (อ้างใน อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ; ใน ม.ร.ว.อดิน ระพีพัฒน์, บรรณาธิการ. 2542 : 95) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์ต่อความสำเร็จขององค์กรเพื่อการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจในชุมชนแออัด:กรณีศึกษาสหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนฟ้าใหม่ พบว่าหากพิจารณาความสัมพันธ์ทางสังคมจะพบเห็นสู่ทางในการทำงานกับชาวบ้านในชุมชน เช่น กลุ่มที่ดำรงชีวิตค่อนข้างเป็นเอกเทศ คือมีความสัมพันธ์ทางสังคมน้อยกว่ากลุ่มคนอื่น จะให้ความสำคัญกับการออมทรัพย์ในรูปแบบเครดิตยูเนียนเพราะต้องการหลักประกันมากกว่ากลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับคนส่วนอื่นๆ ในสังคมที่กว้างขวางกว่า เพราะคนกลุ่มหลังสามารถพึ่งพาอาศัยคนอื่นๆ ในชุมชน และนอกชุมชนได้ หรือกลุ่มชาวบ้านในชุมชนแออัดจะมีความสัมพันธ์กับภายนอกเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของเขา และมักเป็นกลุ่มเฉพาะกิจ

เลข
307.3264
ร.248ก
1.1

- พึงทวย

- อุทยานรังสรรค์นวัตกรรมอวกาศ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากร และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
5. เสนอผลการให้คะแนน

1. การกำหนดประชากร และการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดซอยเสือใหญ่อุทิศ กรุงเทพมหานคร และในการเก็บข้อมูลกำหนดประชากรคือ ครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดซอยเสือใหญ่อุทิศ จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 300 ครัวเรือน

การสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ในขั้นแรกเลือกชุมชนโดยการสุ่มตัวอย่าง ง่ายจากครอบครัวที่อยู่ในซอยเสือใหญ่อุทิศ

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นภายใต้เกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชนในเขตเมืองใช้เกณฑ์ (จปฐ.ในเขตเมือง ของสำนักงานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร ปี 2547) ตลอดจนค้นคว้าจากผลงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นแนวทางการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งส่วนที่เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยข้อมูล 2 แหล่ง

1. ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทั่วไป และเอกสารทางวิชาการต่างๆ เช่นรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต เอกสาร และสถิติต่างๆ ที่มีผู้รวบรวมไว้เป็นต้น

2. ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถามซึ่งกรอกโดยหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งอาจจะเป็นฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ทำการวิจัยได้กระจายออกไปตามครัวเรือนในชุมชนที่สุ่มไว้ ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 35 วัน (27 กันยายน 2546 ถึง 31 ตุลาคม 2546) ปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามคืนมาจำนวน 300 ชุด และทำ Focus Group โดยเชิญผู้นำชุมชนจำนวน 5 คน มาให้ข้อมูลเชิงคุณภาพของความจำเป็นพื้นฐานทั้ง 6 ด้าน 14 ตัวชี้วัด รวมถึงข้อมูลของชุมชนด้วย

4. การจัดการทำข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูล แล้วจึงจัดทำข้อมูลลงรหัส นำมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window และใช้สถิติร้อยละในการพิสูจน์สมมุติฐาน ต่อไปนี้วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนน ผู้ศึกษาใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.ในเขตเมือง ของสำนักงานพัฒนาชุมชน กทม.ปี 2547) เป็นเกณฑ์ โดยเลือกเน้นที่จะศึกษาความจำเป็นพื้นฐานเพียง 6 ด้าน รวม 14 ตัวชี้วัด

5. เกณฑ์การให้คะแนน

เกณฑ์ให้คะแนนว่าผ่านเกณฑ์ หรือไม่ผ่านเกณฑ์ ผู้ศึกษาใช้เกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.ในเขตเมือง ของสำนักงานพัฒนาชุมชน กทม.ปี 2547) ดังนี้

1. ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

(1) บ้านที่ครัวเรือนอาศัยอยู่เป็นของตนเองหรือไม่

เป็นของตนเอง	1 คะแนน
ไม่เป็นของตนเอง	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

- (2) ครั้วเรือนใช้น้ำเพื่อการอุปโภค และการบริโภค
เพียงพอ	1 คะแนน
ไม่เพียงพอ	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	95
- (3) ครั้วเรือนมีไฟฟ้าโดยมีมิเตอร์ติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง
มี	1 คะแนน
ไม่มี	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	95

2. ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐาน

- (4) สมาชิกในครั้วเรือนที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตร หรือใบรับรอง
การเกิด
ครบทุกคน	1 คะแนน
ไม่ครบ	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100
- (5) สมาชิกในครั้วเรือนที่มีอายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชน
ครบทุกคน	1 คะแนน
ไม่ครบ	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

3. ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

- (6) ในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครั้วเรือนถูกผู้ร้ายคุกคามชีวิตและทรัพย์สิน
หรือไม่
มี	1 คะแนน
ไม่มี	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100
- (7) สมาชิกในครั้วเรือนเคยได้รับการฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทา
สาธารณภัยหรือไม่
เคย	1 คะแนน
ไม่เคย	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

4. ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการ

(8) ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันคู่สมรสควรมีบุตรไม่เกิน 2 คน และควรมีวัณระยะการมีบุตรโดยใช้บริการคุมกำเนิด

จำนวนบุตร 0-2 คน	1 คะแนน
จำนวนบุตรมากกว่า 2 คนขึ้นไป	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(9) สมาชิกในครัวเรือนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น

เคย	1 คะแนน
ไม่เคย	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

(10) ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณี เช่นวันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ สมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีหรือไม่

เคย	1 คะแนน
ไม่เคย	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

(11) ในการเลือกตั้งต่างๆ เช่น สส. ผู้ว่าฯ กทม. สก. สข. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ สมาชิกในครัวเรือนที่มีสิทธิ์ ไปใช้สิทธิ์ หรือไม่ไปใช้สิทธิ์

ไปใช้สิทธิ์	1 คะแนน
ไม่ไปใช้สิทธิ์	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

6. ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น

(12) สมาชิกในครัวเรือนเคยดื่มสุรา

ไม่เคย	1 คะแนน
เคย	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

- (13) สมาชิกในครัวเรือนเคยเครื่องตัดหญ้ากำลัง
ไม่เคย	1 คะแนน
เคย	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100
- (14) สมาชิกในครัวเรือนเคยเล่นการพนัน
ไม่เคย	1 คะแนน
เคย	0 คะแนน
เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ	100

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

คุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด:กรณีชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ขอเสนอผลการวิเคราะห์และวิจัย มีดังนี้

1. การก่อเกิด และลักษณะทั่วไปของชุมชน
2. คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด

1. การก่อเกิด และลักษณะทั่วไปของชุมชน

ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศตั้งอยู่ ถนนรัชดาภิเษก 36 แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 130 ไร่ โดยประมาณ ถนนในซอยเป็นทางลัดต่อเชื่อมกับถนนสำคัญๆ อย่างเช่น ถนนลาดพร้าว, เสนานิคม, วั่งหิน, โชคชัย 4, เกษตรนวมินทร์ และถนนรามอินทรา เป็นต้น (ชาญชัย สิงหาพอ. สัมภาษณ์. 2549)

เดิมทีพื้นที่บริเวณนี้เป็นทุ่งนาที่อยู่แทบชานเมืองของกรุงเทพมหานคร ชาวบ้านมีอาชีพทำนาเป็นหลักต่อมาเมื่อเมืองมีการขยายตัว ความต้องการที่อยู่อาศัยของคนเมืองก็เพิ่มขึ้น จึงมีนายหน้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อนำไปขายให้นักธุรกิจบ้านจัดสรร ที่ดินส่วนใหญ่ขายให้แก่ขายห้างอาหาร สังฆะวัฒนะ และต่อมาได้สร้างเป็นหมู่บ้านเจริญสุข ชาวบ้านส่วนหนึ่งยังยึดอาชีพทำนาจนกระทั่งเลิกทำนาไปเมื่อ 30 ปีที่แล้ว ขณะนี้ยังมีชาวบ้านบางส่วนยังอาศัยอยู่ที่ดินเดิมของตนเองที่ยังเหลือจากการแบ่งขาย ต่อมาช่วงประมาณปี พ.ศ.2526 มีผู้มาปลูกบ้านเรือนแบบไม่ถาวรอยู่ตามที่รกร้างว่างเปล่า และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ชาวบ้านในพื้นที่เล่าให้ฟังว่าก็เห็นแรกๆ มาอยู่ประมาณ 2-3 หลังคาเรือน ต่อมาก็เพิ่มขึ้นจนหนาแน่นในช่วงเวลา 20 ปี ที่ผ่านมาจากปี พ.ศ.2526 ชุมชนในซอยเสือใหญ่อุทิศได้พัฒนาเป็นชุมชนแออัดเคียงคู่กับความเจริญของอาคารสูงในซอยเสือใหญ่อุทิศเพิ่มขึ้นตลอดเวลา มีชาวบ้านที่อยู่อาศัยอยู่เป็นจำนวน 426 หลังคาเรือน 469 ครอบครัว ประชากรที่สำรวจได้ในปัจจุบันมีจำนวน 1,516 คน มีความเป็นอยู่ที่แออัด ประกอบกับมีการต่อเติมโดยใช้วัสดุจากไม้ และสังกะสีเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเป็นชุมชนที่บุกรุกที่ดินของคนอื่น บางส่วนเจ้าของที่ดินให้อาศัยเพื่อกันไม่ให้ผู้อื่นเข้ามาบุกรุกเข้ามาเพิ่มเติม โดยมีการตกลงว่าจะให้ถือถอนเมื่อไรก็ได้ ส่วนใหญ่จะบุกรุกที่ดินของคนอื่นเข้ามาอยู่อาศัยอย่างไม่ถูกต้อง มีสภาพเป็นสลัม ไม่มีบ้านเลขที่จึงไม่สามารถขออนุญาตได้ทำให้ไม่มีการวางแผนครอบครัวเป็นผลให้เกิดแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากร และการมี

บุตรของครอบครัวที่ยากจน อาชีพส่วนใหญ่ของชาวชุมชนมีอาชีพรับซื้อของเก่า ขณะที่อาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรองลงมา การหาเช่ากินค้ำมักทำให้การเลี้ยงดูบุตรไม่ได้ดีเท่าที่ควรส่งผลต่อสุขภาพอนามัยการศึกษาการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาที่ผ่านมารัฐไม่ค่อยคำนึงถึงวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชุมชนมากนักส่งผลให้การพัฒนาประเทศไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เป็นพื้นที่ลุ่มบางส่วนมีน้ำขังใต้ถุนบ้าน ฤดูฝนมีน้ำท่วมขังและส่งกลิ่นเน่าเหม็นเนื่องจากการระบายน้ำโสโครกของแต่ละครัวเรือนและไม่มีทางระบายน้ำที่ได้มาตรฐานและถูกสุขลักษณะ แต่ทางระบายน้ำที่มีเป็นทางระบายน้ำที่จัดทำขึ้นชั่วคราวและไม่สามารถระบายน้ำได้ดีเท่าที่ควรเนื่องจากมีขยะอุดตันใต้ถุนบ้านของทุกหลังคาเรือนตามทางเดินสาธารณะและตามที่ว่างต่างๆ จะพบเห็นขยะกองพอสสมควรหรือกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปทางเท้าที่มีอยู่

สามารถกล่าวได้ว่าสภาพโดยทั่วไปทางเดินเท้าที่มีอยู่ไม่มั่นคงแข็งแรง การทิ้งขยะของประชาชนเป็นไปตามอำเภอใจไม่มีถังขยะรองรับขยะไม่มีระบบจัดเก็บขยะมีน้ำขังและส่งกลิ่นเน่าเหม็นเนื่องจากขยะทำให้ทางระบายน้ำที่พอมืออยู่อุดตันและจะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนในระหว่างที่เดินไปมาในชุมชนด้วยว่ามีสัตว์ที่นำเชื้อโรคต่างๆ เช่น หนู แมลงวัน แมลงสาบ และยุง

ด้านตัวบ้านมีขนาดค่อนข้างเล็กและกลางตามลำดับทำด้วยวัสดุที่ค่อนข้างไม่ทนทานมีขนาดค่อนข้างเล็กแคบบางส่วนมีแค่โครงหลังคาและพื้นชั้นล่างยังไม่มีฝาและมีบางส่วนที่ต้องการปรับปรุงซ่อมแซมและต่อเติมเช่นหลังคารั่ว ห้องน้ำยังไม่ถูกสุขลักษณะหรือทรุดโทรมสถานที่หลับนอนไม่เป็นสัดส่วนมีขนาดเล็กต้องการปรับปรุง

คณะกรรมการชุมชน

คณะกรรมการภายในชุมชนเสือใหญ่อุทิศ ได้จัดตั้งคณะกรรมการแบ่งออกเป็น 2 ชุดใหญ่ๆ คือ (ชาญชัย สิงหาพอ. สัมภาษณ์. 2549)

คณะกรรมการชุมชนเสือใหญ่อุทิศ ชุดที่ 1 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้นมาอย่างเป็นทางการ ตามระเบียบการบริหารราชการแผ่นดินของกรุงเทพมหานคร รับรองจากสำนักงานเขตจตุจักรเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2546 โดยมีคณะกรรมการทั้งหมด 18 คน เพื่อช่วยกันพัฒนา และดูแลชาวชุมชนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย พร้อมทั้งจะได้ประสานงานกับทางราชการ และองค์กรต่างๆ ได้สะดวกยิ่งขึ้น หลังจากที่มีคณะกรรมการอย่างเป็นทางการแล้ว คณะกรรมการและชาวชุมชนก็ได้มีการร่วมกันจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นครั้งคราว เช่นการจัดงานตามประเพณีต่างๆ เช่นปีใหม่ สงกรานต์ฯลฯ จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อในการจัดซื้อพื้นที่ ที่อยู่อาศัยให้กับชาวชุมชน

คณะกรรมการชุมชนเสือใหญ่อุทิศ ชุดที่ 2 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มสหกรณ์เคหสถานชุมชนเสือใหญ่ร่วมใจ จำกัด ขึ้นมาอย่างเป็นทางการเมื่อปลายปี พ.ศ. 2546 เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขตจตุจักรโดยนายวิศาล กองเงิน เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนได้เข้า

ร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชน เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการจัดทำโครงการบ้านมั่นคงซึ่งมีชุมชนที่นำร่องไปแล้ว จำนวน 10 ชุมชน จึงอยากให้ชุมชนเสื่อใหญ่ได้รวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เบื้องต้น และนำไปสู่การจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ต่อมาได้มีการรวมกลุ่มสมาชิกได้ประมาณ 68 คน โดยมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันเพื่อจะเข้าสู่โครงการบ้านมั่นคงในการแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย จึงขอจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมายที่สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์พื้นที่ 2 โดยใช้ชื่อว่า สหกรณ์เคหสถานชุมชนเสื่อใหญ่ร่วมใจ จำกัด 15/8 ซอยเสื่อใหญ่อุทิศ ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทระเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900 และได้รับรองการจดทะเบียน เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2547 โดยมีคณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์ทั้งหมด 15 คน

การจัดการสำหรับเด็กก่อนวัยเรียน

ปัจจุบันชุมชนซอยเสื่อใหญ่อุทิศมีศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันเปิดให้แก่เด็กอายุ 4 เดือนไปจนถึง 3 ขวบครึ่งที่อยู่ในชุมชนได้ถึง 36 คน โดยเด็กแต่ละคนเสียค่าใช้จ่ายเพียงคนละ 20 บาทต่อวันและต้องออมทรัพย์วันละ 5 บาทต่อวัน รวมแล้วค่าใช้จ่ายต่อวันละ 25 บาทต่อวัน อาคารของศูนย์สร้างโดยได้รับความสนับสนุนทางทรัพยากรจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนบริหารโดยชุมชนเอง โดยชุมชนได้ติดต่อมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ให้เข้ามาช่วยสนับสนุนด้านการฝึกอบรมบุคลากร ซึ่งเป็นประชาชนในชุมชนและถ่ายทอดเทคนิคการจัดการต่างๆ ให้ด้วย

ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันนี้มีบุคลากรที่เป็นคนภายในชุมชนและได้รับการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จำนวน 6 คน ซึ่งบุคลากรทั้ง 6 คนจะสามารถบริหารศูนย์ได้ด้วยตนเองเนื่องจากสามารถปฏิบัติงานต่างๆ ได้ตามเกณฑ์ที่สมาคมฯ กำหนดไว้ นอกจากนี้ศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันยังสามารถแบ่งเบาภาระต่างๆ ของผู้ปกครองไปได้มาก ทำให้มารดาสามารถทำงานหารายได้ให้แก่ครอบครัวได้มากขึ้น

นอกจากนี้เด็กยังได้รับโอกาสต่างๆ เช่นเดียวกับเด็กในวัยเดียวกันที่เป็นบุตรหลานของกลุ่มชนชั้นอื่นๆ ด้วยถึงแม้จะมีความแตกต่างด้านคุณภาพของบริการก็ตามแต่เด็กที่มาใช้บริการที่ศูนย์ฯ ก็จะได้รับบริการกระตุ้นให้มีการพัฒนาตามวัย ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นคนในชุมชนเองซึ่งมีจิตใจและความตั้งใจที่จะทำงานด้านนี้ นอกจากนี้เด็กยังได้รับอาหารเสริมต่างๆ จากศูนย์ฯ ด้วย

การมีสถานรับเลี้ยงเด็กภายในชุมชนยังทำให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างเจ้าหน้าที่ ดูแลเด็กและบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็ก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความรู้ความเข้าใจต่างๆ ในการเลี้ยงดูเด็กทำให้เด็กได้รับการพัฒนาหรือการเลี้ยงดูเด็กไปในทิศทางที่ถูกต้องมากขึ้นและผู้ปกครองมีความสนใจเอาใจใส่บุตรหลาน

2. คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด จำนวน 300 ครัวเรือน ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม ตารางที่ 4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม

(N = 300)

ข้อมูล	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
1. ครัวเรือนที่อยู่อาศัย		
1.1 เป็นของตนเอง (ปลูกชั่วคราว ไม่มีทะเบียนบ้าน)	237	79.00
1.2 ไม่เป็นของตนเอง	63	21.00
2. ความพอเพียงการใช้น้ำอุปโภค และบริโภค		
2.1 เพียงพอ	299	99.70
2.2 ไม่เพียงพอ	1	0.30
3. ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้โดยมีมิเตอร์ติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง		
3.1 มี	16	5.33
3.2 ไม่มี	284	94.67

จากตารางที่ 4.1 คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม พบว่าครัวเรือนมีที่อยู่อาศัย จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 79 เป็นของตนเอง ปลูกชั่วคราวลักษณะการต่อเติมโดยใช้วัสดุจากไม้ และสังกะสีเป็นส่วนใหญ่ บุกรุกที่ดินของคนอื่น ไม่มีเลขที่บ้านและทะเบียนบ้าน ขณะที่ร้อยละ 21 ไม่เป็นของตนเอง ลักษณะเป็นบ้านเช่า หรือห้องเช่าที่มีลักษณะแข็งแรงและใช้วัสดุที่ดีกว่า

ความเพียงพอการใช้น้ำอุปโภค และบริโภค จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 99.70 เพียงพอเพราะซื้อน้ำประปาหรือต่อประปาจากบ้านอื่นที่มีมิเตอร์น้ำโดยการเหมาจ่ายเป็นรายเดือนราคาจะสูงกว่าการประปานครหลวง (ต่อยูนิต) ไว้ใช้อุปโภค น้ำที่ใช้ในการบริโภคส่วนใหญ่จะเป็นน้ำโพลาลิสและน้ำประปาที่ผ่านการต้มแล้ว ขณะที่ร้อยละ 0.30 ไม่เพียงพอเพราะมีรายได้น้อยมากเป็นผู้สูงอายุอยู่ลำพังเพียงคนเดียวอาศัยเพื่อนบ้านแบ่งปันน้ำเพื่ออุปโภค และบริโภค

การมีไฟฟ้า จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 94.67 ไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้าติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง เพราะต้องซื้อไฟฟ้า ต่อสายไฟมาจากบ้านอื่นที่มีมิเตอร์ไฟฟ้าโดยการเหมาจ่าย เป็นรายเดือนราคาจะสูงกว่าการไฟฟ้านครหลวง (ต่อหน่วย) ขณะที่ร้อยละ 5.33 มีมิเตอร์ไฟฟ้าติดตั้งไว้ประจำบ้านเพราะเป็นบ้านเช่าหรือห้องเช่า

2. ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด
ตารางที่ 4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(N = 300)

ข้อมูล	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
4. สมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตร หรือใบรับรองการเกิด		
4.1 ครบทุกคน	295	98.33
4.2 ไม่ครบทุกคน	5	1.67
5. สมาชิกในครัวเรือนของท่านที่มีอายุระหว่าง 15-70 ปีมีบัตรประจำตัวประชาชน		
5.1 ครบทุกคน	292	97.33
5.2 ไม่ครบทุกคน	8	2.67

จากตารางที่ 4.2 คุณภาพชีวิตด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่าสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปีมีสูติบัตร หรือใบรับรองการเกิด จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 98.33 มีครบทุกคนเพราะว่าปัจจุบันสมาชิกในครัวเรือนไปทำคลอดที่โรงพยาบาล ดังนั้นสถานพยาบาลดังกล่าวจะออกใบเกิดให้ด้วย ขณะที่ร้อยละ 1.67 ไม่ครบทุกคนเพราะว่าสมาชิกในครัวเรือนบางคนเกิดจากหมอดำแยทำคลอด แล้วไม่ได้ไปแจ้งเกิดพบได้ในกลุ่มผู้สูงอายุ

สมาชิกในครัวเรือนของท่านที่มีอายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชน จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 97.33 มีครบทุกคน เพราะสมาชิกในครัวเรือนไปแจ้งขอมีบัตรประจำตัวประชาชน ขณะที่ร้อยละ 2.67 มีไม่ครบทุกคนเพราะว่าสมาชิกในครัวเรือนไม่ไปแจ้งขอมีบัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวประชาชนหมดอายุแล้วยังไม่ไปต่ออายุบัตรและสมาชิกในครัวเรือนบางคนไม่มีใบเกิด

3. ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของครัวเรือนในชุมชนแออัด
 ตารางที่ 4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของ
 ครัวเรือนในชุมชนแออัด

(N = 300)

ข้อมูล	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
6. ในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครัวเรือน ถูกผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สิน หรือไม่		
6.1 ไม่มี	284	94.67
6.2 มี	16	5.33
7. สมาชิกในครัวเรือนเคยรับการฝึกอบรม ในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย		
7.1 เคย	6	2.00
7.2 ไม่เคย	294	98.00

จากตารางที่ 4.3 คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่าในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครัวเรือนถูกผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สินหรือไม่ ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 94.67 ไม่มีผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สินเพราะว่ามี การเฝ้าดูแลอย่างดีจากสมาชิกในครัวเรือน ขณะที่ร้อยละ 5.33 มีผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สิน เพราะที่ไม่มี การเฝ้าดูแลอย่างดีจากสมาชิกในครัวเรือน จะเป็นทรัพย์สินที่หาย

สมาชิกในครัวเรือนเคยรับการฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 98 ไม่เคยรับการฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทา สาธารณภัยเพราะว่ามีอาชีพหาเช้ากินค่ำจึงไม่มีเวลาไปฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทา สาธารณภัย ขณะที่ร้อยละ 2 เคยรับการฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย เพราะว่าเป็นกรรมการในชุมชนจึงไปฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย

4. ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการ
ของครัวเรือน ในชุมชนแออัด

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมี
บุตรได้ตามต้องการของครัวเรือน ในชุมชนแออัด

(N = 300)

ข้อมูล	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
8. ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันคู่สมรส ควรมีบุตรไม่เกิน 2 คน และควรเว้นระยะ การมีบุตร โดยใช้วิธีการคุมกำเนิด		
8.1 จำนวนบุตร 0-2 คน	259	86.33
8.2 จำนวนบุตรมากกว่า 2 คนขึ้นไป	41	13.67

จากตารางที่ 4.4 คุณภาพชีวิตด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมี
บุตรของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่าในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันคู่สมรสควรมีบุตร
ไม่เกิน 2 คน และควรเว้นระยะการมีบุตร โดยใช้วิธีการคุมกำเนิด จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่
ร้อยละ 86.33 มีบุตรไม่เกิน 2 คนเพราะว่ามีอาชีพไม่มั่นคงหาเช้ากินค่ำ และสภาพเศรษฐกิจไม่
ค่อยดีรายจ่ายมีมากกว่ารายรับ ถ้ามีบุตรมากจะเอาอะไรหาเลี้ยงชีพ ขณะที่ร้อยละ 13.67 มี
จำนวนบุตรมากกว่า 2 คนขึ้นไปเพราะว่าไม่มีวิธีคุมกำเนิดที่ดีจึงมีจำนวนมีบุตรมากแต่ก็อยู่
ประมาณ 3-4 คน

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของ
ครัวเรือน ในชุมชนแออัด

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และ
การกำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(N = 300)

ข้อมูล	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
9. ครัวเรือนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น		
9.1 เคย	39	13.00
9.2 ไม่เคย	261	87.00
10. ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณี เช่น วันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ สมาชิกในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี		
10.1 เคย	300	100.00
10.2 ไม่เคย	0	0.00
11. ในการเลือกตั้งต่างๆ เช่น สส., ผู้ว่าทม., สก., สข., กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ท่านไปใช้สิทธิ์ ในการเลือกตั้ง		
11.1 ไป	273	91.00
11.2 ไม่ไป	27	9.00

จากตารางที่ 4.5 คุณภาพชีวิตด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการ
กำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่าครัวเรือนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณ
สมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 87 ไม่เคยร่วมกันบำรุงรักษา
สาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้นเพราะว่ายังต้องใช้เวลากับการหารายเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง จึง
ไม่ค่อยมีเวลาสนใจเรื่องบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น ขณะที่ร้อยละ 13 เคย
ความร่วมมือในการบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้นจะเป็นคณะกรรมการของ
ครัวเรือนในชุมชน

ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณี เช่นวันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่
สมาชิกในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี จากกลุ่มตัว
อย่าง มากกว่าทั้งหมดหรือร้อยละ 100 ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณี เช่นวันลอย
กระทง, วันสงกรานต์, วันขึ้นปีใหม่สมาชิกในครัวเรือนเคยมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุง และ

ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีแต่ในการไปร่วมในวันสำคัญที่เป็นวันหยุดทางประเพณีต่างๆโดยสมาชิกในแต่ละครัวเรือนในชุมชนมีจุดมุ่งหมายต่างกัน เช่นสมาชิกบางครัวเรือนในชุมชนไปร่วมงานเพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน ในขณะที่สมาชิกในครัวเรือนไปเพื่อค้าขายสินค้าและค้าขายอาหาร หรือไปเพื่อรับของแจกจากทางราชการ และหน่วยงานเอกชน

ในการเลือกตั้งต่างๆ เช่น สส., ผู้ว่ากทม., สก., สข., กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ท่านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่คือร้อยละ 91 ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเพราะมีการตื่นตัว และมีความคาดหวังว่าถ้าได้ไปเลือกตั้งแล้วจะได้ให้เขามาช่วยเหลือให้มีความเจริญในท้องถิ่นที่สมาชิกในครัวเรือนอาศัยอยู่ในการเกษตร ฝึกอาชีพและจัดหาอาชีพที่เหมาะสมจะได้ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นๆที่ห่างไกลจากบ้านเกิด ขณะที่ร้อยละ 9 ไม่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเพราะว่าไม่ต้องการขาดรายได้ในวันเลือกตั้งนั้นๆไป และไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน

6. ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัด

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(N = 300)

ข้อมูล	จำนวน(ครัวเรือน)	ร้อยละ
12. ดื่มสุรา		
12.1 ไม่เคย	69	23.00
12.2 เคย	231	77.00
13. เครื่องดื่มชูกำลัง เช่นลิโป กระทิงแดง ฯลฯ		
13.1 ไม่เคย	106	35.33
13.2 เคย	194	64.67
14. การพนัน		
14.1 ไม่เคย	271	90.33
14.2 เคย	29	9.67

จากตารางที่ 4.6 พบว่าคุณภาพชีวิตด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนและชุมชน พบว่าครัวเรือนในชุมชนดื่มสุรา จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 77 เคยดื่มสุรา เพราะสมาชิกในครัวเรือนเห็นว่าการดื่มสุราเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด และคลายความปวดเมื่อยจากการตรากตรำทำงานหรือการประกอบอาชีพมา ขณะที่ร้อยละ 23 ไม่เคยดื่มสุราเพราะว่าดื่มสุราไม่เป็นและไม่ชอบ สมาชิกในครัวเรือนบางคนเห็นการดื่มสุราไม่ดีไม่มีประโยชน์แล้วการดื่มสุราจะนำพาให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันทำให้เสียทรัพย์และได้รับบาดเจ็บอีกด้วย

เครื่องตีหมูกำลัง เช่นลิโพ กระทั่งแดง ฯลฯ จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 64.67 เคยตีหมูเครื่องตีหมูกำลัง เช่นลิโพ กระทั่งแดง ฯลฯ เพราะมีความเชื่อที่ว่าเครื่องตีหมูจำพวกนี้เข้าไปแล้วจะทำให้มีพลังเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมและไม่ค่อยอ่อนเพลียทำให้ได้ทำงานคราวละมาก ๆ ถ้าไม่ได้ตีหมูเครื่องตีหมูกำลังพวกนี้แล้วจะไม่ค่อยมีแรงทำงานอ่อนเพลียปวดเมื่อย บางที่ยังมีการผสมกับยาทาใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ขณะที่ร้อยละ 35.33 ไม่เคยตีหมูเครื่องตีหมูกำลัง เช่นลิโพ กระทั่งแดง ฯลฯ เพราะกลัวกินเข้าไปแล้วเกิดอาการหัวใจสั่น เดินเร็ว กระสับกระส่าย

การพนัน จากกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 90.33 ไม่เคยเล่นการพนันเพราะว่าสมาชิกในครัวเรือนเห็นว่าการเล่นการพนันเป็นสิ่งที่ไม่ดี ยังผิดกฎหมายและยังต้องเสียทรัพย์มากกว่าได้ทรัพย์ของเขามา ดังนั้นจึงไม่นิยมเล่นการพนันกัน ใช้เวลาไปทำมาหากินเพื่อหารายได้มาจุนเจือสมาชิกในครัวเรือนดีกว่าเล่นการพนัน ขณะที่ร้อยละ 9.67 เคยเล่นการพนันเพราะว่าอยู่ว่าง ๆ ไม่ได้ออกไปไหนจึงชวนสมาชิกครัวเรือนในชุมชนมาเล่นการพนันกันเพื่อค่าเวลาส่วนใหญ่จะเป็นแม่บ้านและสมาชิกในครัวเรือนที่ยังไม่ได้ทำงานหรือสมาชิกในครัวเรือนที่ยังรอเรียกตัวให้ไปทำงาน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ตามเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

1. ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม
ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม ตามเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ลำดับ ที่	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ ที่กำหนด (ร้อยละ)	ผลการศึกษา (ร้อยละ)	ผลที่ได้รับ (ผ่าน / ไม่ผ่านเกณฑ์)
1.	ครัวเรือนที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง	100	79.00	ไม่ผ่านเกณฑ์
2.	ความพอเพียงการใช้น้ำอุปโภค และบริโภค	95	99.70	ผ่านเกณฑ์
3.	ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้โดยมีมิเตอร์ ติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง	95	5.33	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.7 ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม พบว่า มีทั้งหมด 3 ตัวชี้วัด ส่วนใหญ่ 2 ตัวชี้วัด ไม่ผ่านเกณฑ์ และมีเพียง 1 ตัวชี้วัดเท่านั้นที่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.

ผลของการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ครัวเรือนที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 79 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ความพอเพียงการใช้น้ำอุปโภค และบริโภค เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 95 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 99.70 ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้โดยมีมิเตอร์ติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 95 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 5.33 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

2. ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด

ตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด ตามเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ลำดับที่	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ)	ผลการศึกษา (ร้อยละ)	ผลที่ได้รับ (ผ่าน / ไม่ผ่านเกณฑ์)
4.	สมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตรหรือใบรับรองการเกิด	100	98.33	ไม่ผ่านเกณฑ์
5.	สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีอายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชน	100	97.33	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.8 ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่า มีทั้งหมด 2 ตัวชี้วัด ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.

ผลของการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า สมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตรหรือใบรับรองการเกิด เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 98.33 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีอายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชน เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 97.33 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

3. ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของครัวเรือนในชุมชนแออัด
 ตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของ
 ครัวเรือนในชุมชนแออัด ตามเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ลำดับ ที่	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ ที่กำหนด (ร้อยละ)	ผลการศึกษา (ร้อยละ)	ผลที่ได้รับ (ผ่าน/ ไม่ผ่านเกณฑ์)
6.	ในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกใน ครัวเรือนถูกผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สินหรือไม่	100	94.67	ไม่ผ่านเกณฑ์
9.	สมาชิกครัวเรือนเคยรับการ ฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และ บรรเทาสาธารณภัย	100	2.00	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.9 ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของครัวเรือนใน
ชุมชนแออัด พบว่า มีทั้งหมด 2 ตัวชี้วัด ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.

ผลของการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครัวเรือนถูกผู้ร้าย
คุกคามชีวิต และทรัพย์สินหรือไม่ เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 94.67 ไม่
ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

สมาชิกครัวเรือนเคยรับการฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย เกณฑ์ที่
กำหนดร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 2 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

4. ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนการมีบุตรได้ตามต้องการของ
ครัวเรือนในชุมชนแออัด

ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนการมีบุตรได้ตาม
ต้องการของครัวเรือนในชุมชนแออัด ตามเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ลำดับ ที่	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ ที่กำหนด (ร้อยละ)	ผลการศึกษา (ร้อยละ)	ผลที่ได้รับ (ผ่าน / ไม่ผ่านเกณฑ์)
8.	ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคม ปัจจุบันคู่สมรสควรมีบุตรไม่เกิน 2 คนและควรวางแผนระยะการมีบุตรโดย ใช้วิธีการคุมกำเนิด	100	86.33	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.10 ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนการมีบุตรได้ตามต้องการ
ของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่า มีทั้งหมด 1 ตัวชี้วัด ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.

ผลของการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันคู่สมรส
ควรมีบุตรไม่เกิน 2 คนและควรวางแผนระยะการมีบุตรโดยใช้วิธีการคุมกำเนิด เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ
100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 100 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของ
ครัวเรือนในชุมชนแออัด

ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการ
กำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด ตามเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ลำดับ ที่	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ ที่กำหนด (ร้อยละ)	ผลการศึกษา (ร้อยละ)	ผลที่ได้รับ (ผ่าน / ไม่ผ่านเกณฑ์)
9.	ครัวเรือนในชุมชนร่วมกัน บำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐและ ชุมชนสร้างขึ้น	100	13.00	ไม่ผ่านเกณฑ์
10.	ในวันหยุด และวันสำคัญทาง ประเพณีเช่นวันลอยกระทง วัน สงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ สมาชิกใน ครัวเรือน มีส่วนร่วมในการทำ บำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรม ประเพณี	100	100.00	ผ่านเกณฑ์
11.	ในการเลือกตั้งต่างๆเช่น สส.,ผู้ว่า กทม.,สก.,สข.,กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน ขลยท่านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง	100	91.00	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.11 ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิต
ของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่า มีทั้งหมด 3 ตัวชี้วัด ส่วนใหญ่จำนวน 2 ตัวชี้วัด ไม่ผ่านเกณฑ์
และมี 1 ตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.

ผลของการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า ครัวเรือนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณ
สมบัติที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้น เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 13 ไม่ผ่าน
เกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณีเช่นวันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่
สมาชิกในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการทำบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี เกณฑ์ที่กำหนด
ร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 100 ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ในการเลือกตั้งต่างๆเช่น สส.,ผู้ว่ากทม.,สก.,สข.,กำนัน,ผู้ใหญ่บ้านขลยท่านไปใช้สิทธิใน
การเลือกตั้ง เกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 91 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.
ในเขตเมือง

6. ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัด

ตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัด ตามเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

ลำดับ ที่	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ ที่กำหนด (ร้อยละ)	ผลการศึกษา (ร้อยละ)	ผลที่ได้รับ (ผ่าน/ ไม่ผ่านเกณฑ์)
12.	การดื่มสุรา	100	23.00	ไม่ผ่านเกณฑ์
13.	การดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโพ กระทิงแดง ฯลฯ	100	35.33	ไม่ผ่านเกณฑ์
14.	การพนัน	100	90.33	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.12 ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่า มีทั้งหมด 3 ตัวชี้วัด ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.

ผลของการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างพบว่า การดื่มสุรา เกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 23 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.ในเขตเมือง

การดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโพ กระทิงแดง ฯลฯ เกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 35.33 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.ในเขตเมือง

การพนัน เกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 100 จากผลการศึกษาได้ร้อยละ 90.33 ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.ในเขตเมือง

4. การทำ Focus Group

1. ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม

(1) ครัวเรือนที่อยู่อาศัย ผลจากการทำ Focus Group บัญชี : "มีสมาชิกทั้งหมด 6 คน บุกรุกที่ดินเขาสร้างบ้านอยู่ ครอบครัวยุคเก่า เข้ากินค่า บ้านก็ใช้เศษไม้และสังกะสีมาประคองแดดคุ้มฝนขนาดไม่ใหญ่พออยู่ได้ ซึ่งค่อนข้างอึดอัด แต่ก็ไม่ไหนไม่ได้เพราะไม่มีที่ให้ขยายออกไปอีก" ชาว : "มีสมาชิกทั้งหมด 4 คน มีพ่อแม่และลูก 2 คน ตอนแรกเข้าบ้านอยู่พอรู้จักคนในพื้นที่และเห็นว่ามีที่ว่างจึงเข้ามาสร้างบ้าน แต่ก็บุกรุกที่ดินเหมือนกัน" ในประเด็นนี้พบว่า บ้านที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่ก็จะเป็นบ้านของตัวเอง เพราะว่าถ้าเช่าอยู่จะต้องเสียค่าเช่าบ้านในราคาสูง ครัวเรือนที่ทำมาหากินแบบหาเช้ากินค่ำ จึงปลูกบ้านที่อยู่อาศัยเองโดยบุกรุกที่ดินของคนอื่น สภาพบ้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ เป็นโครงสร้างไม้ และเศษไม้ที่หามาได้จากที่ต่าง ๆ

แล้วมุงด้วยสังกะสีหรือไม้อัด ตามกำลัง และทุนทรัพย์ของสมาชิกในครัวเรือนที่จะมีสามารถทำได้ ขนาดไม่ใหญ่มากนักพออยู่ได้ซึ่งค่อนข้างอึดอัด แต่ก็ไปไหนไม่ได้เพราะไม่มีบริเวณให้ขยายออกไปอีก

(2) ความพอเพียงการใช้น้ำอุปโภค และบริโภค ผลจากการทำ Focus Group ชาญชัย : “น้ำต่อมาจากบ้านคนอื่น ค่าน้ำยูนิตละ 30 บาท ราคาแต่ละที่ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับบ้านที่มีมิเตอร์น้ำจะคิดในราคาใด มิเตอร์ติดให้ต่างหาก” บัวไข : “น้ำไม่ค่อยไหลถ้าต่อน้ำกันจำนวนมากๆหลายครอบครัว” ในประเด็นนี้พบว่า ในปัจจุบันครัวเรือนในชุมชนมีน้ำเพื่อการอุปโภค และบริโภคเพียงพอ เพราะได้มีการต่อจากบ้านที่มีมิเตอร์น้ำ บ้านที่มีมิเตอร์ 1 หลังจะมีครัวเรือนในชุมชนที่จะไปขอต่อใช้งานประมาณ 40 หลังคาเรือน ซึ่งถ้าใช้งานพร้อมกันจะทำให้ น้ำไหลช้าลง น้ำดื่มก็มีเครื่องกรองน้ำ หรือซื้อน้ำโพลาลิตร เราไปขอมิเตอร์น้ำใช้เองจากทางการไม่ได้ เพราะว่าการที่จะขอต่อน้ำประปาได้นั้นต้องยินยอมจากเจ้าของที่ดินนั้นๆ เสียก่อน

(3) ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้โดยมีมิเตอร์ติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง ผลจากการทำ Focus Group ชาญชัย : “ไฟฟ้าต่อมาจากบ้านคนอื่น ค่าไฟฟ้าหน่วยละ 9 บาท ราคาแต่ละที่ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับบ้านที่มีมิเตอร์ไฟฟ้าจะคิดในราคาใด มิเตอร์ติดให้ต่างหาก” บัวไข : “บางครั้งไฟฟ้านักถ้าใช้พร้อมกันหลายครอบครัว” ในประเด็นนี้พบว่า ในครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้เพียงพอต่อความต้องการ แต่ไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้าติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง เพราะได้มีการต่อไฟฟ้าจากบ้านที่มีมิเตอร์ไฟฟ้า บ้านที่มีมิเตอร์ 1 หลังจะมีครัวเรือนในชุมชนที่จะไปขอต่อใช้งานประมาณ 40 หลังคาเรือน เราจะไปขอมิเตอร์ไฟฟ้าใช้เองจากทางการไม่ได้ เพราะการที่จะขอต่อไฟฟ้าได้นั้นจะต้องยินยอมจากเจ้าของที่ดินนั้นๆ แล้วเดี๋ยวนี้ หรือปัจจุบันได้มีหนังสือยกเลิกสัญญาเช่าพื้นที่ทั้งหมด

2. ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(4) สมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปีมีสูติบัตร หรือใบรับรองการเกิด ผลจากการทำ Focus Group อุดมพร : “คลอดบุตรที่โรงพยาบาลเขาจะออกไปสูติบัตรให้” ในประเด็นนี้พบว่า เด็กแรกเกิดในสมัยปัจจุบันมีสูติบัตรครบทุกคนเพราะว่าจะไปคลอดบุตรที่โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลจะได้รับใบเกิดครบทุกคน

(5) สมาชิกในครัวเรือนของท่านที่มีอายุระหว่าง 15-70 ปีมีบัตรประจำตัวประชาชน ผลจากการทำ Focus Group อุดมพร : “มีบัตรประจำตัวประชาชน” ในประเด็นนี้พบว่า อายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชน ครบทุกคนเพราะว่าจะไปขอมีบัตรประจำตัวประชาชนที่อำเภอ หรือที่จังหวัดของตนที่อาศัยอยู่เดิม แล้วปัจจุบันนี้สามารถต่ออายุบัตรประจำตัวประชาชนได้ทุกอำเภอ หรือจังหวัดที่อยู่ปัจจุบัน

3. ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(6) ในรอบปีที่ผ่านมามีสมาชิกในครัวเรือนถูกผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สินหรือไม่ ผลจากการทำ Focus Group ชาญชัย : “ขโมยและยาเสพติดไม่ค่อยมีแต่สมัยก่อนก็มีเพราะมียาเสพติด” ในประเด็นนี้พบว่า สมาชิกในครัวเรือนไม่ค่อยมีผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สิน หรือมีก็น้อย เพราะว่าในชุมชนไม่มีคนติดยาเสพติด มีลักเล็กขโมยน้อยเท่านั้น แต่สมัยก่อนก็มีเพราะมียาเสพติดเช่น ยาม้าหรือยาบ้าระบาดแต่ตอนนี้ไม่มีแล้ว

(7) สมาชิกในครัวเรือนเคยรับการฝึกอบรม ในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย ผลจากการทำ Focus Group ชาว : “การอบรมบรรเทาสาธารณภัยไม่มีเพราะว่าเป็นพื้นที่ไม่ถูกต้องทางกฎหมาย แต่สามีเคยไปฝึกอบรมจากที่อื่น” ในประเด็นนี้พบว่า การอบรมบรรเทาสาธารณภัยไม่มีราชการมาติดต่อเพราะว่าเป็นพื้นที่ไม่ถูกต้องทางกฎหมาย แต่ก็มีความหวังว่าครัวเรือนอบรมบรรเทาสาธารณภัยมาจากที่อื่นแต่ก็ไม่ได้นำมาเผยแพร่ หรือให้ความรู้ใดๆ เลย

4. ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนการมีบุตรได้ตามต้องการของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(8) ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันคู่สมรสควรมีบุตรไม่เกิน 2 คน และควรเว้นระยะการมีบุตร โดยใช้วิธีการคุมกำเนิด ผลจากการทำ Focus Group ชาญชัย : “มีลูก 2 คนก็ลำบากแล้ว” ในประเด็นนี้พบว่า จำนวนของการมีบุตรของครัวเรือนในชุมชนแออัดเห็นว่ามีลูกแค่ 2 คน ก็ลำบากแล้วถ้ามีมากกว่านี้ก็อดตายกันแน่เลยเพราะในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบัน ตัวเราเองยังอดๆ ยากๆ จะแยะอยู่แล้วเอาตัวยังไม่รอด

5. ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(9) ครัวเรือนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้น ผลจากการทำ Focus Group ชาญชัย : “ชุมชนสร้างขึ้นก็เห็นจะมีศูนย์รับเลี้ยงเด็กและโรงเรียนก่อนวัยเรียนของชุมชนแออัดเสียใหญ่ สนับสนุนโดยมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม” ในประเด็นนี้พบว่า ภายในชุมชนซอยเสียใหญ่ของเรามีสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้นก็เห็นจะมีศูนย์รับเลี้ยงเด็กและโรงเรียนก่อนวัยเรียนของชุมชนแออัดเสียใหญ่ สนับสนุนโดยมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ชาวชุมชนเสียใหญ่อุทิศบางส่วนเท่านั้นที่ช่วยกัน ร่วมใจกันบำรุงรักษาเพราะมีความสำคัญกับบุตรหลานของเขาเองและบุตรหลานภายในชุมชนนี้มาก นอกจากนี้เด็กยังได้รับโอกาสต่างๆ เช่นกับเด็กในวัยเดียวกันที่เป็นบุตรหลานของกลุ่มชนชั้นอื่นๆ ด้วยถึงแม้จะมีความแตกต่างด้านคุณภาพของบริการก็ตามแต่เด็กที่มาใช้บริการที่ศูนย์ฯ ก็จะได้รับบริการกระตุ้นให้มีการพัฒนาตามวัย

ได้ดูแลเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ ซึ่งก็เป็นคนในชุมชนเองซึ่งมีจิตใจและมีความตั้งใจที่จะทำงาน
ด้านนี้ นอกจากนี้เด็กยังได้รับอาหารเสริมต่างๆ จากศูนย์ฯ ด้วย

(10) ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณี เช่นวันลอยกระทง วันสงกรานต์ วัน
ขึ้นปีใหม่สมาชิกในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ผลจาก
การทำ Focus Group ชาญชัย : “วันสำคัญต่างๆขึ้นอยู่กับชุมชนจะจัดกันหรือเปล่าเพราะมี
ปัญหาเรื่องเงิน” บุญสืบ : “งานเทศกาลจะมีส่วนราชการโดยทางชุมชนเป็นผู้เชิญ การจัดงาน
โดยการเรียไรจากสมาคมต่างๆ” ในประเด็นนี้พบว่า สมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำนุ
บำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี แต่ก็ขึ้นอยู่กับชุมชนจะจัดกันหรือเปล่า เพราะมีปัญหา
เรื่องเงิน ถ้าชุมชนจัดทำงานนั้นๆ ก็จะมีส่วนราชการและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยโดยทาง
คณะกรรมการชุมชนเลขาธิการเป็นผู้เชิญ การจัดงานโดยการไปเรียไรจากสมาคมต่างๆ

(11) ในการเลือกตั้งต่างๆ เช่น สส., ผู้ว่ากรม., สก., สข., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ
ท่านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ผลจากการทำ Focus Group ชาญชัย : “ไปตามระเบียบ ไปทุกครั้ง
” ชาว : “ไม่ค่อยไปเพราะไม่มีเวลาว่างบ้านอยู่ไกลจังหวัดขอนแก่น” ในประเด็นนี้พบว่า ในการ
เลือกตั้งต่างๆ ส่วนใหญ่นั้นจะไปตามระเบียบแล้วก็ไปทุกครั้งไม่เคยขาด ให้ความสำคัญกับการ
เลือกตั้ง เพราะว่าเราจะเลือกคนดีๆ เข้าไปทำงานเพื่อไปพัฒนาประเทศ และมีสมาชิกบางคน
ส่วนน้อยเคยไป แต่ไม่ค่อยบ่อยนัก เพราะว่าไม่ว่าง บ้านอยู่ไกล

6. ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัด

(12) ดื่มน้ำ ผลจากการทำ Focus Group บุญสืบ : “เลิกกินเพราะไม่สบายแต่ก็
กินในงานสังคม” ชาว : “สามีกินเบียร์วันละกระป๋องกินเพราะว่าเหนื่อยงาน สามีกินคนเดียว”
ในประเด็นนี้พบว่า สมาชิกในครัวเรือนที่ดื่มเหล้ามานานๆ ครั้ง เพราะเป็นโรคกระเพาะ เลิกทาน
เหล้าแล้วแต่ก็กินเพราะว่าสังคมกินน้อย และผสมบางๆ ไม่ดื่มเหล้า แต่สามีดื่มเบียร์วันละ
กระป๋อง กินเพราะว่าเหนื่อยงาน สามีกินคนเดียว ในบางส่วนดื่มเบียร์นานๆ ครั้งดื่มในงานสังคม

(13) เครื่องดื่มชูกำลัง เช่นลิโพ กระทิงแดง ฯลฯ ผลจากการทำ Focus Group
ชาญชัย : “ไม่ค่อยดื่มเป็นโรคกระเพาะ” บัวไข : “กินกาแฟไม่กินแล้วว่าง กินทุก 2-3 ชั่วโมง”
ในประเด็นนี้พบว่า ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังบ้าง แต่ก็กินกาแฟ ทุก 2-3 ชั่วโมง

(14) การพนัน ผลจากการทำ Focus Group อุดมพร : “มีการเล่นนิดหน่อย เวลา
เสาร์และอาทิตย์เล่นกันในหมู่บ้าน” บุญสืบ : “เล่นแต่หวยไม่เล่นการพนัน” ในประเด็นนี้
พบว่า มีการเล่นการพนันบ้าง เวลาเสาร์-อาทิตย์ เล่นกับญาติพี่น้องเพื่อความสนุกสนานและ
เป็นการใช้เวลาว่าง บ้างก็ไม่เล่นเบื่อบ่อยมากและไม่มีเวลาเล่น ไม่ชอบ และยังมีการเล่นแต่หวย
ทั้งบนดิน และใต้ดิน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด : กรณีชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1) การก่อเกิด และลักษณะทั่วไปของชุมชน 2) คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด

คุณภาพชีวิตความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชน พิจารณาจากองค์ประกอบ คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชน กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา รวมทั้งสิ้น 300 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ แบบสอบถามข้อคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชน จำนวน 14 ข้อตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.ในเขตเมือง ของสำนักงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร ปี 2547)

กรอบแนวคิดในการศึกษา ตัวแปรตามในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือน ตัวแปรอิสระที่จะนำมาศึกษาคือ ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน 6 ด้าน 14 ตัวชี้วัด การประมวลข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยด้วย SPSS/PC สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ร้อยละ

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 การก่อเกิด และลักษณะทั่วไปของชุมชน

ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีสภาพบ้านเรือนอาศัยอยู่อย่างแออัดก่อสร้างด้วยไม้ และสังกะสี เป็นบ้านชั้นเดียว บุกรุกที่ดินของผู้คน อื่นอย่างไม่ถูกต้อง บริเวณพื้นที่ลุ่มบางส่วนมีน้ำขังใต้ถุนบ้าน ฤดูฝนมีน้ำท่วมขัง ทางเดินเท้าที่มีอยู่ไม่มั่นคงแข็งแรง การทิ้งขยะของชุมชนตามอำเภอใจ ไม่มีถังขยะมารองรับ ภายในชุมชนยังมีสัตว์ที่นำเชื้อโรคต่างๆ เช่นหนู แมลงวัน ตลอดจนแมลงสาบ และยุง อาชีพของชาวชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับซื้อของเก่า รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้างทั่วไป คณะกรรมการของชาวชุมชนเสือใหญ่ มีกรรมการด้วยกัน 18 คน รับรองจากสำนักงานเขตจตุจักรเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2546 เพื่อช่วยกันพัฒนาและดูแลชาวชุมชน พร้อมทั้งจะได้ประสานงานกับทางราชการ และองค์กรต่างๆ คณะกรรมการกลุ่มสหกรณ์ คหสถานชุมชนเสือใหญ่ร่วมใจ มีกรรมการด้วยกัน 15 คน ขอจดทะเบียนที่สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์พื้นที่ 2 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2547 ช่วยกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เบื้องต้น เพื่อจะเข้าสู่โครงการบ้านมั่นคงในการแก้ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย การจัดการ

สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนชุมชนชอยเสื่อใหญ่อุทิศมีศูนย์รับเลี้ยงเด็กกลางวันเปิดให้แก่เด็กอายุ 4 เดือนไปจนถึง 3 ขวบครึ่งที่อยู่ในชุมชนได้ถึง 36 คน โดยเด็กแต่ละคนเสียค่าใช้จ่ายเพียงคนละ 25 บาทต่อวัน อาคารของศูนย์สร้างโดยได้รับความสนับสนุนทางทรัพยากรจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน บริหารโดยชุมชนเอง มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม ในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ให้เข้ามาช่วยสนับสนุนด้านการฝึกอบรมบุคลากร ซึ่งเป็นประชาชนในชุมชนและถ่ายทอดเทคนิคการจัดการต่างๆ ไปด้วย

1.2 คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและการทำ Focus Group เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดชอยเสื่อใหญ่อุทิศ จำนวน 6 ด้าน มีดังนี้

(1) ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม พบว่า ครัวเรือนมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ปลูกข้าวครวลักษณะการต่อเติมโดยใช้วัสดุจากไม้และสังกะสี บุกรุกที่ดินของคนอื่น ไม่มีเลขที่บ้านและทะเบียนบ้าน การใช้น้ำอุปโภค และบริโภค เพียงพอเพราะซื้อน้ำประปาหรือต่อประปาจากบ้านอื่นที่มีมิเตอร์น้ำโดยการเหมาจ่าย ไฟฟ้าไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้าติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง เพราะต้องซื้อไฟฟ้า ต่อสายไฟมาจากบ้านอื่นที่มีมิเตอร์ไฟฟ้าโดยการเหมาจ่ายเป็นรายเดือน

(2) ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดพบว่า สมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปีมีสูติบัตร หรือใบรับรองการเกิดครบทุกคนเพราะว่า ปัจจุบันไปทำคลอดที่โรงพยาบาล ดังนั้นสถานพยาบาลดังกล่าวจะออกใบเกิดให้ด้วย สมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชน ครบทุกคน เพราะสมาชิกในครัวเรือนไปแจ้งขอมีบัตรประจำตัว

(3) ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของครัวเรือนในชุมชนแออัด พบว่า ในรอบปีที่ผ่านมามีสมาชิกในครัวเรือนถูกผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สินหรือไม่ ไม่มีผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สินเพราะมีการเฝ้าดูแลอย่างดีจากสมาชิกในครัวเรือน การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ไม่เคยรับการฝึกอบรมเพราะว่ามีอาชีพหาเช้ากินค่ำจึงไม่มีเวลาไปฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย

(4) ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการของครัวเรือนในชุมชนแออัดพบว่า ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันคู่สมรสควรมีบุตรไม่เกิน 2 คน และควรเว้นระยะการมีบุตร โดยใช้วิธีการคุมกำเนิด เพราะว่ามีอาชีพไม่มั่นคงหาเช้ากินค่ำ และสภาพเศรษฐกิจไม่ค่อยดีรายจ่ายมีมากกว่ารายรับ ถ้ามีบุตรมากจะเอาอะไรหาเลี้ยงชีพ

(5) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัดพบว่า ครัวเรือนในชุมชน ไม่เคยร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสุขสมบัติที่รัฐ

และชุมชนสร้างขึ้นเพราะว่ายังต้องใช้เวลากับการหารายเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง จึงไม่ค่อยมีเวลาสนใจ ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณี เช่นวันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ สมาชิกในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี โดยสมาชิกในแต่ละครัวเรือนในชุมชนมีจุดมุ่งหมายต่างกัน เช่นสมาชิกบางครัวเรือนในชุมชนไปร่วมงานเพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อชุมชนโดยไม่หวังผลตอบแทน ในขณะที่สมาชิกในครัวเรือนไปเพื่อค้าขายสินค้าและค้าขายอาหาร หรือไปเพื่อรับของแจกจากทางราชการ และหน่วยงานเอกชน ในการเลือกตั้งต่างๆ เช่น สส., ผู้ว่ากทม., สก., สข., กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ ไปใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้ง เพราะมีการตื่นตัว และมีความคาดหวังว่าถ้าได้ไปเลือกตั้งแล้วจะได้ให้เขามาช่วยเหลือให้มีความเจริญในท้องถิ่นที่สมาชิกในครัวเรือนอาศัยอยู่ในการเกษตร ฝึกอาชีพและจัดหาอาชีพที่เหมาะสมจะได้ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นที่ห่างไกลจากบ้านเกิด

(6) ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัดพบว่า ครัวเรือนในชุมชนดื่มสุรา เพราะสมาชิกในครัวเรือนเห็นว่าการดื่มสุราเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด และคลายความปวดเมื่อยจากการตากแดดตากฝนหรือการประกอบอาชีพมา เครื่องดื่มชูกำลัง เช่น ลิโพ กระทั่งแดง ฯลฯ ดื่ม เพราะมีความเชื่อว่าการดื่มเครื่องดื่มชูกำลังเข้าไปแล้วจะทำให้มีพลังกำลังเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมและไม่ค่อยอ่อนเพลียทำให้ได้ทำงานคราวละมากๆ ถ้าไม่ได้ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังพวกนี้แล้วจะไม่ค่อยมีแรงทำงานอ่อนเพลียปวดเมื่อยบางที่ยังมีการผสมกับยาต้านใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การพนัน ไม่เคยเล่นการพนันเพราะว่าสมาชิกในครัวเรือนเห็นว่าการเล่นการพนันเป็นสิ่งที่ไม่ดี ยังผิดกฎหมายและยังต้องเสียทรัพย์มากกว่าได้ทรัพย์ของเขามาตั้งนั้น จึงไม่นิยมเล่นการพนันกัน ใช้เวลาไปทำมาหากินเพื่อหารายได้มาจุนเจือสมาชิกในครัวเรือนดีกว่าเล่นการพนันแต่ก็ยังมีการเล่นการพนัน

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตความจำเป็นขั้นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดซอยเสือใหญ่อุทิศ จำนวน 6 ด้าน 14 ตัวชี้วัด พบว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 2 ตัวชี้วัดและไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดจำนวน 12 ตัวชี้วัด มีดังนี้

1) ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม ผลของการศึกษา พบว่าครัวเรือนที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ความพอเพียงการใช้น้ำอุปโภค และบริโภค ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้โดยมิเตอร์ติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

2) ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดผลของการศึกษา พบว่าสมาชิกในครัวเรือนตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตรหรือใบรับรองการเกิด ไม่ผ่าน

เกณฑ์ จปฐ. สมาชิกในครัวเรือนของท่านมีอายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัว ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

3) ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของครัวเรือนในชุมชนแออัด ผลของการศึกษา พบว่าในรอบปีที่ผ่านมาสมาชิกในครัวเรือนถูกผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สิน หรือไม่ ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. สมาชิกครัวเรือนเคยรับการฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

4) ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการของครัวเรือนในชุมชนแออัดผลของการศึกษา พบว่าในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันคู่สมรสควรมีบุตรไม่เกิน 2 คน และควรเว้นระยะการมีบุตรโดยใช้วิธีการคุมกำเนิด ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

5) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัดผลของการศึกษา พบว่าครัวเรือนในชุมชนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐและชุมชนสร้างขึ้น ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณีเช่นวันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ สมาชิกในครัวเรือน มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในการเลือกตั้งต่าง ๆ เช่น สส.,ผู้ว่ากทม.,สก.,สข.,กำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯท่านไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. ในเขตเมือง

6) ด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนในชุมชนแออัดผลของการศึกษา พบว่าการดื่มสุรา ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. การดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง เช่นลิโพ กระทิงแดง ฯลฯ ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ. การพนัน ไม่ผ่านเกณฑ์ จปฐ.ในเขตเมือง

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัย คุณภาพชีวิตความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดชอยเสื่อใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งจะแบ่งอภิปรายในหมวด 6 ด้าน มีดังนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของครัวเรือนในชุมชนแออัดที่เหมาะสม มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองแต่บุกรุกที่ดินของคนอื่น น้ำใช้ทั่วไป น้ำดื่มใช้น้ำเพียงพอกับความต้องการ ไฟฟ้าไม่มีมิเตอร์ไฟฟ้าติดตั้งไว้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการ ตั้งถิ่นฐาน บังคับการเลือกที่ตั้งที่พักอาศัยของ ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล (2539 : 92) เหตุเพราะว่าบ้านเรือนมักเป็นที่ไม่เหมาะสมที่จะตั้งถิ่นฐาน ที่ดินส่วนใหญ่ที่ตั้งบ้านเรือนครอบครองโดยผิดกฎหมาย สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ แอบต่อน้ำต่อไฟจากท่อหรือสายของทางการ หรือมีฉะนั้นก็ต้องต่อจากเพื่อนบ้าน

2. คุณภาพชีวิตด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด ตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตรหรือใบรับรองการเกิดครบทุกคน อายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชนครบทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2535 คุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ครัวเรือนในชุมชน ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในเขตเมือง เพราะว่าตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตรหรือใบรับรองการเกิดครบทุกคน และอายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชนครบทุกคน เพราะว่าการทำธุรกรรมต่างๆ ต้องใช้เอกสารเหล่านี้ประกอบด้วยทุกครั้ง จึงจำเป็นต้องมีครบทุกคนไม่เช่นนั้นจะทำธุรกรรมต่างๆ ก็ยากขึ้น หรือไม่ได้เลย

3. คุณภาพชีวิตด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของครัวเรือนในชุมชนแออัด ไม่มีผู้ร่ำรวยคุกคาม ไม่เคยรับการฝึกอบรมในด้านการป้องกันภัย และบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภกา (ชูพิกุลชัย) ชปีลมันน์ และคนอื่นๆ (2534 : 5-8) ศึกษารูปแบบของชุมชนที่พึงปรารถนาของผู้อาศัยในชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร เหตุเพราะว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนที่ไม่ปลอดภัย เช่น การฉกชิงวิ่งราว โจรกรรม ทรัพย์สิน ในชุมชนที่ศึกษานี้มีน้อยมากเป็นล็กเล็กขโมยน้อยนานๆ ครั้งถึงจะมี ทำให้อยู่กันอย่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งผลต่อสุขภาพจิตของครัวเรือนในชุมชน แต่ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้ด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย ไม่มีการป้องกันอย่างถูกวิธีการอบรมบรรเทาสาธารณภัยก็ไม่มีราชการหน่วยไหนมาติดต่อเพราะว่าเป็นพื้นที่ไม่ถูกต้องทางกฎหมาย จะมีบางครัวเรือนในชุมชนเท่านั้นที่อบรมบรรเทาสาธารณภัยมาจากที่อื่น ก็ไม่ได้นำมาเผยแพร่ หรือให้ความรู้ใดๆ เลยกับครัวเรือนในชุมชนเสียใหญ่อุทิศ

4. คุณภาพชีวิตด้านสามารถควบคุมช่วยเวลา และจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการของครัวเรือนในชุมชนแออัด สภาพเศรษฐกิจ และสังคม คู่สมรส มีบุตรไม่เกิน 2 คน และเว้นระยะการมีบุตร ใช้วิธีการคุมกำเนิด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิรัตร์ สุรัสวดี (2539 : บทคัดย่อ) เหตุเพราะว่า ลักษณะทั่วไปของประชาชนเป็นครอบครัวขนาดเล็ก ในภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันจำเป็นต้องมีครอบครัวขนาดเล็ก

5. คุณภาพชีวิตด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด ไม่ร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณี เช่นวันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ มีส่วนร่วมในการทำนุบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี ในการเลือกตั้งไปใช้สิทธิ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ (2537 : 4-36) ศึกษาชุมชนแออัดวัดญาณสังฆารามในช่วงปี พ.ศ.2511-2513 เหตุเพราะว่า คนในชุมชนแออัดจะใช้มิตรภาพเป็นเครื่องมือสร้างความก้าวหน้า และความมั่นคงในชีวิต ร่วมในการทำนุบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี การเลือกตั้งไปใช้สิทธิ แต่ครัวเรือนในชุมชนบางส่วนเท่านั้นที่ร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ใช้เวลากับการหารายได้เพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง จึงไม่ค่อยมี

เวลาสนใจเรื่องบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น ภายในชุมชนชอยเสื่อใหญ่ของเรามีสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้นจะมีศูนย์รับเลี้ยงเด็กเท่านั้น แล้วยังมีการสนับสนุนโดยมูลนิธิเด็กก่อนในสลัม ครัวเรือนในชุมชนจึงเห็นว่ามีคนดูแลแล้วจึงไม่ร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น

6. คุณภาพชีวิตด้านการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนของครัวเรือนในชุมชนแออัด การดื่มสุรา การดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง การพนันไม่เคยเล่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับสำนักงานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร ปี 2547 คุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ครัวเรือนในชุมชนความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในเขตเมือง เหตุเพราะว่ายังมีการดื่มสุรา และดื่มเครื่องดื่มชูกำลังอยู่ จึงไม่เป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพชีวิต ความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชน (จปฐ.) ในเขตเมือง ของสำนักงานพัฒนาชุมชนกรุงเทพมหานคร ปี 2547 เป้าหมายที่ให้ไว้ 100 เปอร์เซนต์ แต่ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ ยังดื่มสุราเห็นว่าการดื่มสุราเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด และคลายความปวดเมื่อยจากการตากผ้าทำงานหรือการประกอบอาชีพมา และการดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ มีความเชื่อว่าการดื่มเครื่องดื่มจำพวกนี้เข้าไปแล้วจะทำให้มีพลังกำลังเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมและไม่ค่อยอ่อนเพลียทำให้ได้ทำงานคราวละมาก ๆ ถ้าไม่ได้ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังพวกนี้แล้วจะไม่ค่อยมีแรงทำงานอ่อนเพลียปวดเมื่อยบางที่ยังมีการผสมกับยาต้านใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ แต่การพนันนี้สมาชิกในครัวเรือนเห็นว่าการเล่นการพนันเป็นสิ่งที่ไม่ดี ยังผิดกฎหมายและยังต้องเสียทรัพย์มากกว่าได้ทรัพย์ของเขามา ดังนั้นจึงไม่นิยมเล่นการพนันกัน ใช้เวลาไปทำมาหากินเพื่อหารายได้มาจุนเจือสมาชิกในครัวเรือนดีกว่าเล่นการพนัน

3. ข้อค้นพบที่น่าสนใจมีประเด็นพิเศษดังนี้

1. สวัสดิการความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ ปฏิเสธที่จะช่วยเหลือปรับปรุงสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ เพื่อให้ที่อยู่อาศัยของครัวเรือนในชุมชนเมืองดีขึ้น เพราะกลัวว่าการกระทำเช่นนั้นจะเป็นการยอมรับว่าการบุกรุกเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย ครัวเรือนในชุมชนจึงต้องช่วยตัวเองในเรื่องนี้ เช่น แอบต่อน้ำต่อไฟจากท่อหรือสายของทางการ หรือมีเงินนั้นก็ต้องต่อจากเพื่อนบ้าน ความไม่เต็มใจของรัฐบาลที่จะรับรู้การจัดตั้งองค์กรชุมชน ซึ่งเกิดขึ้นในชุมชนยากจนเพื่อหาทางขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลในการจัดหาบริการขั้นพื้นฐานในเมือง

2. สิทธิการครอบครอง และความขัดแย้งกับเจ้าของที่ดิน ครัวเรือนในชุมชนเห็นว่ารัฐบาลน่าจะเข้ามาช่วยเหลือในการจัดหาที่ดินให้กับคนจนเพื่อที่อยู่อาศัย แต่รัฐบาลมักจะมองว่าที่ดินส่วนใหญ่ที่คนจนใช้เป็นที่ตั้งบ้านเรือน ถูกครอบครองโดยผิดกฎหมาย ดังนั้น จึงทำให้เกิดความไม่มั่นคงในการครอบครองที่ดิน การไล่ที่และขู่ว่าจะไล่ที่เป็นของธรรมดาในเมืองใหญ่ รัฐ

มักจะเข้าข้างเจ้าของที่ดินและนักพัฒนาที่ดินเวลาที่มีกรณีพิพาทเกี่ยวกับการครอบครองที่ดิน ความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยและการครอบครองที่ดินมีผลเสียต่อเนื่อง คือ ทำให้มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานในละแวกบ้านต่ำ

3. คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัด คือ ความต้องการหรือสิ่งจำเป็นในการครองชีพขั้นต่ำของบุคคล หรือชุมชน มีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขพอสมควร (พออยู่ พอกิน) ในช่วงเวลาหนึ่งๆ

4. การศึกษาของเด็กเล็ก มีศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน โดยมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัมในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยมีศูนย์เลี้ยงเด็ก อยู่ศูนย์เดียวไม่สามารถรองรับเด็กเล็กในชุมชนได้เพียงพอ

5. การพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นของครัวเรือนของครัวเรือนในชุมชนแออัด ยังดีมีสุราเห็นว่าการดื่มสุราเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด และคลายความปวดเมื่อยจากการตากผ้าทำงาน หรือการประกอบอาชีพมา และการดื่มเครื่องดื่มชูกำลัง ครัวเรือนในชุมชนส่วนใหญ่ มีความเชื่อที่ว่า การดื่มเครื่องดื่มจำพวกนี้เข้าไปแล้วจะทำให้มีพลังกำลังเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมและไม่ค่อยอ่อนเพลียทำให้ได้ทำงานคราวละมากๆ ถ้าไม่ได้ดื่มเครื่องดื่มชูกำลังพวกนี้แล้วจะไม่ค่อยมีแรงทำงานอ่อนเพลียปวดเมื่อยบางที่ยังมีการผสมกับยาต้านใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ทำให้คุณภาพชีวิตไม่ผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในเขตเมือง

6. การใช้ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดในเขตเมือง และครัวเรือนในชนบท ควรจะแยก หรือจะมีโดยเพราะในการชี้วัดของครัวเรือนในชุมชนแออัดในเขตเมือง และครัวเรือนในชนบท จะให้ผลต่างกันเช่น

6.1 ที่อยู่อาศัยในเขตเมืองปลูกชั่วคราวลักษณะการต่อเติมโดยใช้วัสดุจากไม้ และสังกะสีเป็นส่วนใหญ่ บุกรุกที่ดินของคนอื่น ไม่มีเลขที่บ้านและทะเบียนบ้าน ความไม่มั่นคงในการครอบครองสูงสุด เป็นที่ซึ่งมีการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินอย่างรวดเร็ว และมีความขัดแย้งของการใช้ประโยชน์ที่ดินมากที่สุด แต่ที่อยู่อาศัยในชนบทมีความมั่นคงในการครอบครองสูงสุด มีความขัดแย้งของการใช้ประโยชน์ที่ดินน้อย

6.2 การมีไฟฟ้าใช้ในเขตเมืองจะความยุ่งยากมาก แอบต่อน้ำต่อไฟจากท่อหรือสายของทางการ หรือมีฉะนั้นก็ต้องต่อจากเพื่อนบ้าน แต่การมีไฟฟ้าใช้ในชนบทจะไม่ค่อยมีความยุ่งยาก

6.3 การมีน้ำสะอาดดื่ม น้ำใช้เพียงพอตลอดปี ได้จากเพื่อนบ้านแบ่งปันน้ำเพื่ออุปโภค และบริโภค โดยการให้ต่อน้ำจากบ้านที่มีมิเตอร์น้ำ แต่ในชนบทการมีน้ำดื่ม และน้ำใช้เพียงพอส่วนใหญ่จะหาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ

4. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้เสนอแนะสิ่งสำคัญดังนี้คือ

1. เชิงการศึกษาคุณภาพชีวิตความจำเป็นขั้นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัดในเขตเมืองไปยังพื้นที่อื่นๆ ทั้งในชุมชนชนบท และชุมชนเมือง ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย เพื่อรายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยทั่วประเทศ
2. เชิงนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนแออัดควรให้ความสำคัญกับการจัดการสภาพแวดล้อมให้มีคุณภาพดีขึ้น เนื่องจากครัวเรือนในชุมชนแออัดในเมืองได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาหมอกควันทางอากาศ เสียง น้ำเสีย และขยะได้กลายเป็นปัญหาที่รุนแรงเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ความสำคัญของการพัฒนาครัวเรือนชุมชนในเขตเมืองให้น่าอยู่ และความจำเป็นของการปฏิรูปการบริหารจัดการเชิงพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เชิงปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ การพัฒนาตัวชี้วัดความเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนเขตเมือง และชนบท เป้าหมายต้องชัดเจน ปัจจุบันครอบครัวในชุมชนเขตเมือง และชนบท ได้มีการขยายเพิ่มขึ้นตามการพัฒนาประเทศ เพื่อที่จะสามารถเป็นตัวชี้วัดได้ในทุกพื้นที่ โดยเป็นมาตรฐานเดียวกัน หรือจะมีโดยเพราะในการชี้วัดของครัวเรือนในชุมชนเขตเมืองและชนบท กำหนดเป้าหมายไว้ให้ชัดเจน
4. ครัวเรือน และชุมชน อยากให้เจ้าหน้าที่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำ รับทราบปัญหาต่างๆ และหาวิธีการช่วยเหลืออย่างจริงจัง เพื่อที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนในชุมชนชอยเสียใหญ่อุทิศ มีคุณภาพที่ดีทัดเทียมกับชุมชนอื่นๆ ยิ่งขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษ เพิ่มทันจิตต์. (2536). ทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเมือง. กรุงเทพฯ :
ครีเอทีฟ พับลิชชิงจำกัด.
- คณะกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
รายงานสถานการณ์ที่อยู่อาศัย ปี2531. กรุงเทพฯ : ธนาคารอาคารสงเคราะห์.
- จันทิมา ฉัตรไชยสิทธิกุล. (2529). การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแออัดใน
กรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการ
วางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชาญชัย สิงหาพอ. (29 มกราคม 2549). ประธานสหกรณ์เคหสถานชุมชนเสือใหญ่ร่วมใจและ
คณะ. สัมภาษณ์โดย พรพิทักษ์ เจดนะ ที่ทำการสหกรณ์ชุมชนเสือใหญ่ กรุงเทพฯ.
- ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล. (2539). กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมใน
ประเทศกำลังพัฒนา. กรุงเทพฯ : ตำราในโครงการตำราคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรันดร์ สุรัสวดี. (2539). คุณภาพชีวิตของประชาชนเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานีด้าน
เศรษฐกิจ. ภาคนิพนธ์มหาบัณฑิต คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์.
- มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย, ฝ่ายข้อมูลเผยแพร่. (2533). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานนอก
ระบบในชุมชนแออัดกับระบบเศรษฐกิจเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีอาชีวะเก็บ
และรับซื้อของเก่าในเขตกรุงเทพมหานคร. (อัดสำเนา)
- เรณูวรรณ หาญวาฤทธิ์. (บรรณาธิการ). (2540). อหามั้ยชุมชน เล่ม 1. กรุงเทพฯ : โครงการ
สวัสดิการวิชาการสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.
- วิชัย รูปขำดี. (2538). แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาสังคม. เอกสาร
ประกอบการสอน คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โสภา (ชูพิกุลชัย) ชปิลมันน์ และคณะ. (2534). การศึกษารูปแบบของชุมชนที่พึงปรารถนา
ของผู้อาศัยในชุมชนแออัดในเขตกรุงเทพมหานคร. (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. (2544). "เมืองน่าอยู่
ชุมชนน่าอยู่ : มิติใหม่ของการพัฒนา". วารสารเศรษฐกิจ และสังคม, 34 (3) : 4
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. (2545). "ความอยู่ดีมีสุข
ของคนไทย". วารสารเศรษฐกิจ และสังคม, 39 (1) : 8
- สำนักงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร. (2547). สรุปข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)
เขตเมือง. (ม.ป.ท.) : กองวิชาการและแผนงาน.

- สมพงษ์ พัดปุย. (2527). สภาพสิทธิของสลัม. บทความประกอบการประชุม คณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางปรับปรุงชุมชนแออัด มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อคิน ระพีพัฒน์, ม.ร.ว. (บรรณาธิการ). (2542). ชุมชนแออัด:องค์ความรู้กับความเป็นจริง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อคิน ระพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2537). ชีวิต และจุดจบของสลัมกรุงเทพฯ แห่งหนึ่ง. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อรรรรณ สุทธางกูร. (2540). คุณภาพชีวิตและความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

**แบบสอบถามคุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด:
กรณีชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร**

แบบสอบถาม

เรื่อง คุณภาพชีวิตตามความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือนในชุมชนแออัด : กรณีชุมชน
ชอยเสื่อใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง () ตามความเป็นจริงเพียงข้อละ 1 คำตอบเท่านั้น

1.ด้านที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

1.ปัจจุบันบ้านที่ครัวเรือนท่านอาศัยอยู่ เป็นของตนเองหรือไม่

() 1.เป็นของตนเอง

() 2.ไม่เป็นของตนเอง

2.ครัวเรือนของท่านใช้น้ำเพื่อการอุปโภค และการบริโภค เพียงพอกับความต้องการของท่านหรือไม่

() 1.เพียงพอ

() 2.ไม่เพียงพอ

3.ครัวเรือนของท่านมีไฟฟ้าใช้โดยมีมิเตอร์ติดตั้งใช้ประจำบ้านอย่างถูกต้อง

() 1.มี

() 2.ไม่มี (ต่อจากครัวเรือนอื่น)

2.ด้านโอกาสเข้าถึงบริการสังคมพื้นฐาน

4.สมาชิกในครัวเรือนของท่านตั้งแต่แรกเกิดถึง 15 ปี มีสูติบัตรครบทุกคน

() 1.ครบทุกคน

() 2.ไม่ครบ เพราะ.....

5.สมาชิกในครัวเรือนของท่านที่มีอายุระหว่าง 15-70 ปี มีบัตรประจำตัวประชาชนครบทุกคน

() 1.ครบทุกคน

() 2.ไม่มี จำนวน.....คน

3.ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

6.ในรอบปีที่ผ่านมาในครัวเรือนของท่านถูกผู้ร้ายคุกคามชีวิต และทรัพย์สิน หรือไม่

- () 1.มี
() 2.ไม่มี

7.ท่าน และสมาชิกในครัวเรือนเคยรับการฝึกอบรมในด้านการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย หรือไม่

- () 1.เคย
() 2.ไม่เคย

4.ด้านสามารถควบคุมช่วงเวลา และจำนวนของการมีบุตรได้ตามต้องการ

8.ในสภาพเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันท่านคิดว่าคู่สมรสควรมีบุตรไม่เกิน 2 คน และควรเว้นระยะการมีบุตร โดยใช้วิธีการคุมกำเนิด

- () 1.จำนวนบุตร 0-2 คน
() 2.จำนวนบุตรมากกว่า 2 คนขึ้นไป

5.ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาความเป็นอยู่ และการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง และชุมชน

9.ท่าน และสมาชิกในครัวเรือนร่วมกันบำรุงรักษาสาธารณสมบัติที่รัฐ และชุมชนสร้างขึ้น

- () 1.เคย ระบุ กิจกรรม.....
() 2.ไม่เคย

10.ในวันหยุด และวันสำคัญทางประเพณี เช่น วันลอยกระทง วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ สมาชิกในครัวเรือนมีส่วนร่วมในการทำบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี หรือไม่

- () 1.เคย
() 2.ไม่เคย เพราะ.....

11.ในการเลือกตั้งต่างๆ เช่น สส., ผู้ว่ากท., สก., สข., กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ สมาชิกในครัวเรือนที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง ไปใช้สิทธิ์ หรือไม่ไปใช้สิทธิ์

- () 1.ไปใช้สิทธิ์
() 2.ไม่ไปใช้สิทธิ์ เพราะ.....

ภาคผนวก ข

**จดหมายขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องวิจัย
จดหมายขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย**

ที่ ศธ ๐๕๖๒.๑๒/๐๑๘๙

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๒๒ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรา รัตตากร

ด้วย นายพรพิทักษ์ เจตนะ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "คุณภาพชีวิตความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนด้านครอบครัวและชุมชน : กรณี ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร " โดยมี ดร.นิยม บุญพิงค์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเจตน์ เกษน้อย เป็นกรรมการที่ปรึกษา

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประจำตัวนักศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องดังกล่าว และคำแนะนำของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือของนักศึกษาและต่อวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดตรวจเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ กลางใจ)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๒-๖๙๐๐ ต่อ ๑๙๐๑-๒, ๐-๒๕๕๓-๖๙๖๘

โทรสาร ๐-๒๕๕๒-๑๘๑๗

ที่ ศธ ๐๕๖๒.๑๒/๐๑๙๐

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๒๒ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญชู โสดา

ด้วย นายพรพิทักษ์ เจตนะ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "คุณภาพชีวิตความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนด้านครอบครัวและชุมชน : กรณี ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร " โดยมี ดร.นิยม บุญพิคำ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเจตน์ เกษน้อย เป็นกรรมการที่ปรึกษา

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประจำตัวนักศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องดังกล่าว และคำแนะนำของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือของนักศึกษาและต่อวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดตรวจเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ กลางใจ)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๒-๖๙๐๐ ตัน ๑๙๐๑-๒, ๐-๒๕๑๓-๖๙๖๘

โทรสาร ๐-๒๕๑๒-๑๘๑๗

ที่ ศธ ๐๕๖๒.๑๒/๐๑๙๑

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๒๒ กันยายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุมัติเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์อดิพล เปี้ยทอง

ด้วย นายพรพิทักษ์ เจตนะ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "คุณภาพชีวิตความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนด้านครอบครัวและชุมชน : กรณี ชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร " โดยมี ดร.นิยม บุญพิคำ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประเจตน์ เกษน้อย เป็นกรรมการที่ปรึกษา

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ประจำตัวนักศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องดังกล่าว และคำแนะนำของท่านจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือของนักศึกษาและต่อวิทยานิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขออนุมัติจากท่านได้โปรดตรวจเครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ และขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ กลางใจ)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๔๒-๖๙๐๐ ต่อ ๑๙๐๑-๒, ๐-๒๕๑๓-๖๙๖๘

โทรสาร ๐-๒๕๑๒-๑๘๑๗

ที่ ศธ ๑๕๔๓.๑๒/๑๖๑๘

บัณฑิตวิทยาลัย
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
ถนนรัชดาภิเษก เขตจตุจักร
กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรียน หัวหน้าชุมชนซอยเสือใหญ่อุทิศ

ด้วย นายพรพิทักษ์ เจตนะ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏจันทรเกษม ซึ่งนักศึกษาอยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อจัดทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "คุณภาพชีวิตความจำเป็นขั้นพื้นฐานชุมชนแออัดซอยเสือใหญ่อุทิศ" โดยอยู่ในความควบคุมของ ดร.นิยม บุญพิงค์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประเจตน์ เกษน้อย

ในการนี้ นักศึกษามีความจำเป็นในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยในเรื่องดังกล่าว จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการพิจารณาให้นักศึกษาเข้าสัมภาษณ์ และขอข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนซอยเสือใหญ่ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวิจัยและการจัดทำวิทยานิพนธ์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ กลางใจ)

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๒๕๕๑-๗๑๑๑-๒ ต่อ ๑๔๘, ๐-๒๕๑๓-๖๙๖๘

โทรสาร ๐-๒๕๑๒-๑๘๑๗

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	ว่าที่เรืออากาศตรีพรพิทักษ์ เจตนะ
วันเดือนปีเกิด	27 กันยายน 2512
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	183/3 หมู่ 2 ต. สวนใหญ่ อ. เมือง จ. นนทบุรี 11000
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย และแผน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กรมพัฒนาที่ดิน ถ.พหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ.109000 โทร. 02-5792990, 02-5790752
ประวัติการศึกษา	2528 มัธยมศึกษาตอนต้น รัตนธิเบศร นนทบุรี 2531 มัธยมศึกษาตอนปลาย รัตนธิเบศร นนทบุรี 2530 ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาช่างก่อสร้าง วิทยาลัยครูพระนคร กรุงเทพฯ 2549 ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาเมือง สถาบันราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพฯ